

Janina Koski

Emmi Tuomi

Nuoret Ohjaamo-toiminnan kehittäjinä #KODINKALTAINEN #OHJAAMO

Opinnäytetyö
Yhteisöpedagogikoulutus

Toukokuu 2016

MAMK

University of Applied Sciences

KUVAILULEHTI

	Opinnäytetyön päivämäärä 11.4.2016
Tekijä(t) Janina Koski, Emmi Tuomi	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Yhteisöpedagogikoulutus
Nimeke Nuoret Ohjaamo-toiminnan kehittäjinä #KODINKALTAINEN #OHJAAMO	
Tiivistelmä Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli osallistaa nuoret Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen luovien menetelmien kautta. Menetelmien avulla pyrittiin vahvistamaan nuorten osallisuuden tunnetta. Tilajana toimi Etelä-Savon Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Yhteistyökumppanina ja samalla kehittämissympäristönä toimi Mikkelin Olkkari, joka moniammatillisella ja asiakaslähtoisellä työskentelyllä on Ohjaamo. Opinnäytetyömme pyrki osallistamaan nuoret kehittämään heidän käyttämäänsä palvelumallia. Työmme on hyvin ajankohtainen Ohjaamoiden käynnistymisen kannalta. Teoreettisessa viitekehyksessä avasimme osallisuutta käsitteenä ja tarkastelimme osallisuuden eri näkökulmia. Opinnäytetyössämme osallisuutta käsitelimme toiminnallisten menetelmien valossa. Osallisuus oli työssämme läsnä luovien menetelmien kautta. Avasimme myös Ohjaamo-toimintaa käsitteenä niin valtakunnallisesti kuin paikallisestikin. Opinnäytetyössämme tarkastelimme kehittämistoimintaa toimija- ja osallistujalähtöisestä viitekehyksestä. Tässä työssä nuoret olivat Ohjaamo-toiminnan kehittämisen asiantuntijoita. Toteutimme kaksi toiminnallista työpajaa Mikkelin Olkkarissa. Ensimmäisessä työpajassa hyödynsimme devising-menetelmää. Menetelmän kautta syntyi improvisaatiollisia teoksia, jotka löytyvät työmme toteutus-osioista. Nämä teokset kuvasivat nuorten ajatuksia tulevaisuuden Ohjaamo-toiminnasta. Toisessa työpajassa käytettiin mukautettua tulevaisuudenverstasta. Tuotoksina menetelmästä syntyi työpajojen taide- teokset, joista kävivät ilmi nuorten kehittämiskohteet ja -ideat tulevaisuuden Ohjaamo-toiminnalle. Lopuksi analysoitiin työn tavoitteen toteutumista palautekyselylomakkeen kautta. Opinnäytetyömme tavoite saavutettiin. Nuoret kokivat osallisuutta ohjattujen työpajojen aikana sekä he osallistuivat Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen. Tulokset ja pohdinta osioissa mietimme työstämme syntyneitä kehittämistarpeita ja niiden konkretisoimista niin yleisellä kuin paikallisella tasolla.	
Asiasanat (avainsanat) Ohjaamo-toiminta, osallisuus, nuoret, luovuus, kehittäminen	
Sivumäärä 44+10	Kieli Suomi
Huomaus (huomautukset liitteistä) Kolme liitettä	
Ohjaavan opettajan nimi Katja Komonen	Opinnäytetyön toimeksiantaja Etelä-Savon ELY-keskus Tuija Toivakainen

DESCRIPTION

	Date of the bachelor's thesis 11 April 2016
Author(s) Janina Koski, Emmi Tuomi	Degree programme and option Community educator
Name of the bachelor's thesis Young adolescents as a developers in One Step Guidance Center #homealike #OneStepGuidanceCenter	
Abstract <p>The aim of this thesis was to have young adolescents participate in developing the One Step Guidance Center through creative methods. These methods were planned and implemented in helping to enhance the feeling of participation in young adolescents. This thesis was made for Southern Savonia Centre for Economic Development, Transport and the Environment. The One Step Guidance Center service center for youth at Mikkeli's Olkkari cooperatively participated in helping develop the appropriate environment for the young adolescents. The idea behind this service center and the goal of the thesis, is to add a customer oriented approach to the services offered with the aim of helping develop and improve the services offered at the One Step Guidance Center. The idea of the thesis is relevant because the One Step Guidance Center's service model is new and developing all the time.</p> <p>In the theoretical frame the concept of participation was discussed. Participation and participation through creative methods are the main pillars of the thesis. Certain methods from theater such as devising and improvisational methods were applied in the thesis. In the theoretical frame the new concept of the One Step Guidance Center was examined at a local and national level. The development of the thesis was seen as a bilateral concept between the thesis maker and Mikkeli's One Step Guidance Center. In this thesis the youth specialized in helping develop the One Step Guidance Center.</p> <p>The One Step Guidance Center at Mikkeli's Olkkari consisted of two functional workshops. In the first workshop the devising method was used and youngsters created improvisational artwork. Certain sections of the thesis contain artwork and encase the idea of the future of the One Step Guidance Center. The second workshop contains artwork from young adolescents about their ideas for the future of the One Step Guidance Center.</p> <p>In the conclusion of the thesis a feedback questionnaire was analyzed, and it confirmed that the aim of the thesis was accomplished. The feedback from youngsters participating in the workshops was gathered through the results of the findings of the questionnaire. The conclusion of the thesis contains several scientific findings and suggestions in regard to helping develop the One Step Guidance Center.</p>	
Subject headings, (keywords) One Step Guidance Center, participation, young adolescents, creativity, developing	
Pages 44+10	Language Finnish
Remarks, notes on appendices Three attachments	
Tutor Katja Komonen	Bachelor's thesis assigned by North Savo ELY Centre Tuija Toivakainen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	1
2	OHJAAMO-TOIMINNAN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT.....	3
2.1	Nuorten syrjäytyminen ilmiönä	3
2.2	Nuorten syrjäytymisen ehkäisy.....	5
2.3	Ohjaamo- toiminta kynnyksettömänä palvelumallina	6
2.4	Ohjaamo-toiminnan nykytilanne Etelä-Savossa.....	7
2.5	Ohjaamo-toiminnan kehittämistarpeet Etelä-Savossa	10
3	KEHITTÄMISEN TEOREETTINEN PERUSTA	14
3.1	Nuorten osallisuuden tukeminen	14
3.2	Luovat menetelmät osallisuuden tukena.....	17
4	KEHITTÄMISPROSESSIN TOTEUTUS.....	19
4.1	Kehittämisen tavoite	19
4.2	Kohderyhmät työpajoissa	20
4.3	Osallistava työpajatoiminta	21
4.4	Osallistavat menetelmät.....	21
4.4.1	Tulevaisuusverstasmenetelmä.....	22
4.4.2	Devising-menetelmä	23
5	KEHITTÄMISPROSESSIN ETENEMINEN	24
5.1	Suunnittelu.....	24
5.2	Toteutus	24
5.2.1	Devising työpaja	25
5.2.2	Tulevaisuusverstas työpaja	29
6	TULOKSET JA POHDINTA	34
6.1	Nuorten osallisuus kehittämistyössä.....	34
6.2	Työpajoissa syntyneet Ohjaamo-toiminnan kehittämistarpeet.....	38
6.3	Kehittämistyöpajojen arviointi	40
6.4	Valtakunnallisen Ohjaamo-toiminnan kehittäminen	42
	LÄHTEET	45

LIITTEET

- 1 Teemahaastattelurunko
- 2 Työpajasuunnitelma
- 3 Kyselylomake

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme tavoitteena on osallistaa nuoria Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen toiminnallisten työpajojen kautta. Haluamme luoda väylän nuoren ja päättäjän välille, sillä nuoret ovat päätoimisia Ohjaamo-toiminnan palveluiden käyttäjiä. Kehittämistyöpajojemme kautta nuoret pääsevät osalliseksi Ohjaamo-toiminnan kehittämisprosessia. Työpajojen kautta syntyy myös uusia kehittämisideoita, joiden avulla Ohjaamo-toiminta pystyy kehittymään nuorten näköiseksi. Opinnäytetyömme tilaajana toimii Etelä-Savon Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Työmme yhteistyökumppani on Mikkelin Olkkari, joka samalla toimii myös työmme kehittämisympäristönä.

Kehittämisen kohteena on Ohjaamo-toiminta, joka on valtakunnallisesti uusi palvelumalli. Ohjaamo on matalan kynnyksen palvelupaikka alle 30-vuotiaille nuorille. Ohjaamon toiminta perustuu monialaiseen tukeen ja ohjaukseen. Toiminnassa yhteistyötä tekevät eri hallinnonalojen peruspalveluiden toimijat. Ohjaamo-toiminnan keskiössä nähdään nivelvaiheessa elävä nuori, joka tarvitsee yksilöllistä tukea ja ohjausta. (Peda 2013.) Tällä hetkellä monessa kunnassa nuorten palvelut ovat hajautettuja. Tulevaisuudessa nuorille halutaan tarjota ”yhden luukun” palveluperiaatetta. (Aaltonen ym. 2015.) Nuorisotakuun toteutuminen tähtää valtakunnalliseen Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen ja toteutumiseen (Ahonen 2015, 14–15).

Ohjasimme kaksi kehittämistyöpajaa nuorille pohjautuen kahteen eri menetelmään. Työmenetelmät työpajoissamme olivat toiminnallisia ja osallistavia. Työpaja työskentelyssä painotimme luovien menetelmien hyödyntämistä nuorten keskuudessa. Koimme luovien menetelmien hyödyntämisen auttavan meitä saavuttamaan työmme tavoitteen nuorten osallistamisessa. Luovien menetelmien kautta mahdollisimman moni nuori pääsi osallistumaan työpajatoimintaan omista lähtökohdistaan riippumatta. Osallisuus oli työssämme läsnä ohjauksessamme. Toimimme vain mahdollistajina nuorten kehittämistyöpajoissa. Työpajoissa käytettävien menetelmien prosessilähtöisyys tähtäsi tuotokseen, joka oli täysin nuorten määriteltävissä.

Työpajoissa syntyneet tuotokset koostuivat nuorten omista kehittämis ehdotuksista. Tuotokset dokumentoitiin ja ne jäivät käytettäväksi Etelä-Savon ELY-keskukselle sekä Mikkelin Olkkarille. Lopputuotokset auttavat Mikkelin Olkkaria tarttumaan nuorten

esittämiin kehittämistarpeisiin. Kehittämistyömme tuotokset edesauttavat valtakunnallisen Ohjaamo-toiminnan palveluiden kehittämistä.

2 OHJAAMO-TOIMINNAN KEHITTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Nuorten syrjäytyminen ilmiönä

Syrjäytyminen ilmiönä on moniulotteinen. Euroopan komissio on määritellyt syrjäytymisen yksilön hauraiksi mahdollisuuksiksi osallistua yhteiskunnallisiin päätöksiin, heikoksi elinolosuhteiksi sekä mahdollisuuksien puutteeksi osallistua vapaa-ajan virkistystoimintaan. Syrjäytyneellä yksilöllä ilmenee elinolosuhteista aiheutuvia terveyshaittoja, sekä usein yksilö ei löydä väylää terveyspalveluiden piiriin. Näin ollen ihminen kokee olevansa yhteisön ulkopuolella, ja yhteiskunta katsoo yksilön olevan syrjäytymisuhan alla. (Aaltonen ym. 2015, 12.)

Yhteiskunnallisesti nuorten syrjäytyneiden määrä on Myrskylän mukaan noin 51 300. Nuorilla tarkoitetaan kaikkia 15–29-vuotiaita. Tämä syrjäytyneiden osuus on noin 5 % kaikista Suomen nuorista. Myrskylä luokittelee syrjäytyneeksi sellaiset nuoret, jotka ovat opiskelun sekä työvoiman ulkopuolella. Täytyy muistaa, että löytyy myös nuoria, jotka sulkeutuvat kokonaan palveluiden piiristä pois, ja heitä ei voi rekisteröidä tilastollisesti. Syrjäytyneiden määrästä vuonna 2010 miehiä oli 64 % ja naisia 36 %, sekä joka neljäs oli vieraskielinen. Huolestuttavinta on, että yli 30 000 nuorta häviää palveluiden piiristä nivelvaiheessa. (Myrskylä 2012, 2.)

Syrjäytymisestä puhutaan, kun hyvinvoinnin ongelmat kasaantuvat samalle yksilölle tai ihmisryhmälle. Nuoret, joiden omat resurssit sekä mahdollisuudet ympäristön tukeen nähden ovat suurimmassa syrjäytymisvaarassa. Syrjäytymisriski kasvaa varsinkin, jos mahdollisuus saada tukea on ollut alun alkaen muita vähäisempää. Samanaikaiset elämäntilanteiden negatiiviset muutokset, ongelmien pitkittyminen, ulosajautuminen yhteiskunnan keskeisiltä toiminta-alueilta, yksilön ja yhteiskunnan normijärjestelmän välinen ristiriita ja elämänhallinnan kadottaminen sekä sen kokeminen ovat esimerkkejä ongelmien kasaantumisesta. Ongelmien ollessa ylivoimaisia voidaan vasta puhua syrjäytymisvaarasta tai syrjäytymisestä, eikä tulisi unohtaa, että prosessi on pitkä ja mahdollisesti monipolvinen. (Herranen & Lundbom 2011, 18–19.)

Työttömyys, heikko koulusuoriutuminen, irrallisuus luonnollisesta sosiaalisesta ympäristöstä tai perheestä ovat riskitekijöitä syrjäytymiselle. Riskitekijöiden taustalla voi löytyä monia syitä, jotka voivat ilmetä normien vastaisena käytöksenä. Syy-seuraus-

suhteet ovat vielä epäselviä syrjäytymisestä puhuttaessa. (Herranen & Lundbom 2011, 18–19.) Ennen kaikkea syrjäytyminen liittyy nuorten mielestä yksinäisyyteen (Aaltonen ym. 2015, 9). Syrjäytymisen muutossuuntauksia ei ole havaittavissa, mutta yksiselitteisesti ystävien puute on linkitetty syrjäytymisen problematiikkaan yhtenä suurimpana tekijänä (Myllyniemi 2014, 52).

Aaltonen (2015) määrittelee nuorten syrjäytymisen kolmeen ryhmään: elämän kolhimat, puolivalmiit ja taantuman uhrit. Ryhmien jaottelu kertoo siitä, etteivät syrjäytyneet nuoret muodosta yhtenäistä ryhmää. Täytyy ottaa huomioon, että jokaisella on omanlainen elämänhistoria, tarvelähtöisyys sekä tilanne.

Elämän kolhimiksi Aaltonen (2015) kuvaa nuoria, joilla on vakavia ongelmia opiskeluun tai työhön osallistumisessa. Puolivalmiiden ryhmää Aaltonen määrittelee niin, että nuori on matkalla työntekijäksi. Nuoret ovat aloittaneet yhden tai useamman ammatillisen koulutuksen, mutta eivät ole saattaneet koulutusta loppuun. Taantuman uhrit ovat kolmas syrjäytymisvaarassa oleva ryhmä. Näiltä nuorilta löytyy työkokemusta, koulutusta ja motivaatiota, mutta lähialueiden työllistys-mahdollisuudet ovat heikot. Syrjäytymisen paras torjuntakeino on saada nuoret koulutuksen kautta työmarkkinoille (Myrskylä 2012, 2).

Nuorisobarometri (2014) käsittelee syrjäytymistä arvolatauksen kera. Yhteiskuntamme on määritellyt ”oikean elämän” normit: työ, koulutus, perhe, koti. Sopeutuminen näihin arvoihin on automatisoitunut suomalaisessa yhteiskunnassa. Syrjäytyminen voi olla ulkopuolisesti havaittua, mutta yksilö ei itse välttämättä koe olevansa syrjäytynyt. Yksilö voi omata erilaisen maailmankatsomuksen tai ideologian, joka ei sovellu valtakulttuuriin.

Opinnäytetyössämme näemme syrjäytymisen ajankohtaisena ilmiönä. Ilmiön negatiivista leimaa tulisi välttää. Syrjäytymisen vastakohtaksi muodostuisi tilanne, jossa ihminen kokisi olevansa tärkeä osa yhteisöä ja yhteiskuntaa. Haluamme tuoda esille syrjäytymisestä puhuttaessa näkökulman, joka tarkastelee ilmiötä nimenomaan yksilön lähtökohdista. Miten me voimme toiminnallamme vaikuttaa yksilöä tuntemaan osallisuutta yhteiskunnassamme?

2.2 Nuorten syrjäytymisen ehkäisy

Hukassa-keitä ovat syrjäytyneet nuoret (2012) -raportti herätti yhteiskunnallisen keskustelun syrjäytymisen teemasta. Raportin pohjalta lanseerattiin nuorisotakuu. Huoli nuorista ja heidän integroitumisesta yhteiskuntaan materialisoituivat nuorisotakuun myötä. Tällä takuulla halutaan turvata nuorten peruspalvelut, sillä ennaltaehkäisevä työ on yhteiskunnalle edullisempaa ja tehokkaampaa kuin korjaavat toimenpiteet (Aaltonen ym. 2015, 9).

Nuorisotakuu tuli voimaan vuoden 2013 alussa uusien lakiasetusten myötä (laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista). Nuorisotakuun tarkoitus on auttaa nuorta, joka on elämässään nivelvaiheessa esimerkiksi siirtymässä koulutuksesta työelämään tai toisen asteen jälkeen kouluttautumiseen. Takuu edistää nuorta työllistymään, sekä lisää tarvittavaa ammattitaitoa. Nuoren mahdollisuus itsenäiseen elämään vahvistuu takuun myötä. Työ- ja elinkeinoministeriö määrittelee nuorisotakuun internetsivuillaan seuraavasti: ”Jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaa viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työttömäksi ilmoittautumisesta” (TEM. Nuorisotakuu 2015).

Nuorisotakuulle oli varattu edellisellä hallituskaudella 60 miljoonaa euroa. Nuorisotakuuta toteutetaan tällä hetkellä entistä tiukemmalla budjetilla. Nykyinen hallitus jatkaa työtä niin, että nuorisotakuu kehittyy enemmän yhteisötakuun suuntaan. Sipilän hallitus 2015 budjetoit kolmeksi vuodeksi 10 miljoonaa euroa nuorisotakuun toteuttamiseen. Yhteisötakuun suunta merkitsee sitä, että koko yhteisö tässä tapauksessa julkinen sektori, kansalaisjärjestöt ja yritykset toteuttaisivat yhdessä töitä nuorten suhteen. Ilman takuun toteutumista nuorten tila voisi olla vielä heikompi. Takuu on edistänyt yhteistyötä nuorten parissa. Etsivän nuorisotyön harjoittaminen ja kehittäminen ovat olleet nuorisotakuun parhaita saavutuksia. Vuonna 2016 valtakunnallisesti keskitytään kehittämään nuorten Ohjaamo-toimintaa. (Ahonen 2015, 14–15.)

2.3 Ohjaamo- toiminta kynnyksettömänä palvelumallina

Ohjaamo-toiminnan tarkoituksena on edesauttaa nuorisotakuun toteutumista. Toiminnan kohderyhmänä ovat nivelvaiheessa olevat nuoret sekä aikuiset. Toiminnan tarkoituksena on neuvoa ja ohjata, sekä tukea kouluttautumista ja työllistymistä. Palvelun tarkoitus on myös tukea nuoren elämänhallintaa, oman opiskelualan löytämistä, urasuunnittelua sekä vahvistaa ja kehittää sosiaalisia taitoja. Ohjaamo-toiminta rakentuu monialaisesta ohjauksesta. Toiminnan piiriin kuuluvat: TE-hallinto, Kela, etsivä nuorisotyö, sosiaali- ja terveystyö, nuorten työpajatoiminta, peruskoulut ja toinen aste, opinto-ohjaajat, kuraattorit, sekä kuntouttavan työtoiminnan asiantuntijat. (Pakkala ym. 2014, 5.)

Ohjaamo- toiminnan lähtökohtana toimivat monihallinnollinen yhteistyö sekä elinikäisen ohjauksen periaatteet. Tämän ohjauksen pääperiaatteita ovat osallisuuden mahdollistaminen, asiakaslähtöisyys ja ohjauksen saatavuuden parantaminen sekä laadunvarmistus. Paikallinen monialainen yhteistyö nuorten ohjauksessa on oltava tarjolla jokaisessa kunnassa nuorisolain 2011 lisätyn kohdan mukaan. (Pakkala ym. 2014, 8.)

Nuorisotakuussa on kehitetty nuorille yhden luukun palvelupisteiden, Ohjaamoiden verkostoa, joiden toiminta käynnistyy useilla paikkakunnilla vuoden 2015 aikana. Signaalit Ohjaamo-toiminnan taustalla ovat huoli nuorten osallisuudesta sekä integroitumisesta yhteiskuntaan. Nuorisotakuun tuoman lisärahoituksen myötä etsivää nuorisotyötä tehdään nyt kaikkialla Suomessa. Etsivän nuorisotyön tavoittamien nuorten määrä on kasvanut, ja yhä useampi nuori saa myös pidempiaikaista tukea etsivältä nuorisotyöltä. Nuorten työpajatoimintaan osallistuneiden alle 29-vuotiaiden määrä kasvaa tasaaisesti. (Peda 2015.)

Työttömyysaste on noussut viime vuosina huomattavasti, ja Ohjaamon tavoitteena on toimia matalan kynnyksen palveluna työttömyyden ehkäisyssä. Tilastokeskuksen (2015) työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston tietojen mukaan työttömiä työnhakijoita TE-toimistossa syyskuussa 2015 oli 45 000 alle 25-vuotiasta nuorta. Nuorten koulutukseen ja työhön kiinnittymisen mahdollistaminen sekä niiden tukeminen yhdestä paikasta, ”yhden luukun periaate” ovat toiminnaltaan Ohjaamon tavoitteita. (Pakkala ym. 2014, 9-12.)

Ikonen ja Sopenen (2014) avaavat Ohjaamo-toiminnan ohjausta. Dialogisuus sekä yksilöllinen kohtaaminen ovat asioita, joihin Ohjaamo ohjauksessa tulisi panostaa. Nuorten omat tarpeet ja toiveet toimivat lähtökohtina ohjaukselle. Ohjaamo-toiminnan ohjaus on aina tavoitteellista ja dialogisuuteen pyrkivää. Kokonaisvaltainen elämänhallinnan tukeminen on ohjauksen päätavoite.

Kohtaamo-hankkeen kautta kehitetään Ohjaamo-toimintaa. Kohtaamo-hanketta koordinoi Keski-Suomen ELY-keskus. Kohtaamo-hankkeella pyritään kehittämään matalan kynnyksen Ohjaamo-palvelumallia, ja nuorten verkkopalveluita alle 30-vuotiaille nuorille. Hanketta rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto kaudella 2014–2020. Syksyllä 2015 hankkeen parissa toimii tutkija, projektiasiantuntija, projektipäällikkö, tiedottaja, kaksi projekti-suunnittelijaa ja verkkopalvelusuunnittelija. Yhteistyötä hankkeessa tekevät monet eri hallinnonalat, työelämäkumppanit sekä kolmannen sektorin toimijat. (Peda 2015.)

Kohtaamo-hankkeen alla toimivaa Ohjaamo-toimintaa kehitetään valtakunnallisesti, mikä tuo jokaisen palveluyksikön moniammatillisen työtiimin näkemykset toiminnasta vahvasti esille. Kehittäminen ei siis rajaudu paikallisesti vaan yhteen yksikköön, vain toimijat ympäri Suomen jakavat kehittämisideoitaan toisilleen. Kehittämisyhteistyö tarjoaa tulevaisuuden visiolle turvallisen pohjan. (Peda 2015.)

2.4 Ohjaamo-toiminnan nykytilanne Etelä-Savossa

Nuorisotakuun toimintaa ja seurantaa Etelä-Savossa koordinoi ELY-keskus. Hallituksen nuorisotakuun kärkihankkeen osana on Ohjaamo-toiminta. (Toivakainen 2015.) Organisaatio on laatinut elinikäisen oppimisen tavoitteet 2014–2016 Etelä-Savossa. Tavoitteisiin kuuluvat: oppimisen ja ohjauksen yhteiset järjestelyt, läpinäkyvyys, helpot palvelut, oppimiseen kannustavat vaihtoehdot ja pelaava verkostoyhteistyö. Strategia pohjaa myös nuorisotakuulle laadittuja tavoitteita: nuorisotakuun yhteiset järjestelyt ja palvelut, kuntien toiminta, osallistuvat nuoret ja kolmas sektori, kannustava oppiminen ja avoimet väylät (Peda 2014).

Valtakunnallisen Euroopan sosiaalirahaston avulla ympäri Suomea on käynnistynyt neljätoista Ohjaamon kehittämishanketta vuonna 2015. Maaliskuussa 2016 Ohjaamoita

löytyy ympäri Suomea yli kolmekymmentä. Ohjaamo-toimintaa paikallisesti ovat kehittäneet Mikkelin Olkkari ja Pieksämäen Pientare, ja molemmat ovat vakiinnuttaneet toimintansa. Savonlinnan INTOLA-Ohjaamo, Pieksämällä koulutuspolkuja tukeva Huoltamo, Mikkelin Ammattikorkeakoulun Ohjaamojen tuki- hanke sekä Mikkelin Olkkarin kehittämishanke ovat käynnistyneet Etelä-Savon alueellisen ESR-rahoituksen myötä. Mikkelin Ammattikorkeakoulun Ohjaamojen tuki- hanke toiminnallaan edistää etelä-savolaisia kuntia tavoittamaan omien tarpeiden mukaista Ohjaamo-toimintaa vuosina 2015–2016. (ELY-keskus 2015.)

Savonlinnan seudun INTO- hanke on Etelä-Savon ELY-keskuksen kaksivuotinen hanke, joka on Euroopan sosiaalirahasto rahoituksen alla. Savonlinnan kaupunki sekä Sulkavan ja Enonkosken kunnat toimivat myös hankkeen rahoittajina. Savonlinnan nuorisotoiminnan tuki ry (NuTu) hallinnoi hanketta sekä Savonlinnan ammatti- ja aikuisopisto (Sami) on hankkeessa mukana osatoteuttajana. Hankkeen myötä kehitetään henkilökohtaisen ohjaajan toimintamallia, jonka kautta alle 30-vuotiaiden syrjäytymisprosessi keskeytyisi ja pitkittynyt työttömyys lakkaisi. Hankkeen tavoitteena on tehdä nuorelle henkilökohtainen ohjauspalvelujärjestelmä, joka auttaa nuorta etenemään avoimille työmarkkinoille sekä vahvistaa nuorten elämänhallintataitoja ja edesauttaa työllistymistä. Hankkeessa toteutetaan Etelä-Savon elinikäisen oppimisen mukaista tavoiteasettelua sekä Ohjaamo-toimintaa. Savonlinnan Ohjaamo kutsutaan nimellä Intola. Hankkeessa mukana olevat kunnat kehittävät ohjaus- ja palveluverkostojaan, jotta tuloksena olisi toimiva moniammatillinen nuorten palveluohjausjärjestelmä. Kunnat rahoittavat moniammatillisen nuorten palveluohjausjärjestelmän toteutumista osana omaa palveluverkostoaan. (Peda 2015.)

HUOLTAMO- hanke on Pieksämäen kaupungin hanke, jonka toimintakausi on 2015–2016. Huoltamo on ESR-hanke ja sen päätoteuttajana on Pieksämäen Kaupunki sekä osatoteuttajana Pieksämäen Seudun Liikunta ry. Osarahoittajana hankkeessa toimii Etelä-Savon ELY-keskus sekä Euroopan sosiaalirahasto. Hankkeen avainsanat ovat osallisuus, läpinäkyvyys ja avoimuus. Nuorten koulutuksen keskeyttämisen vähentäminen sekä koulutuksen tavoiteajassa suorittaneiden nuorten osuuden nostaminen ovat hankkeen tavoitteet. Hanke edesauttaa yhteistyötä koulutusasteiden ja työelämälähtöisten työelämämallien sisällä ja välillä. Toiminta on taloudellisesti kestävä, ja sitä hanke pyrkii luomaan. Paikallisen työpajatoiminnan kehittäminen sekä aikaisemman oppimisen tunnistaminen toimivat myös hankkeen tavoitteina. Hiekanpään alueen toimijat,

henkilöstö sekä opiskelijat toiselta asteelta ja ammattikorkeakoulusta ja Hiekanpään yläkoulut oppilaat ja henkilökunta ovat hankkeen kohderyhmänä. Nuorisotakuun piirissä olevat 16–29-vuotiaat ovat erityisessä huomiassa hankkeen myötä. (Peda 2015.)

Ohjaamo Pientare on Pieksämäellä toimiva nuorille suunnattu matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa työskentelee eri alojen ammattilaisia. Pientare toimii Pieksämäen kaupungin toimintapiirissä ja yhteistyössä mukana ovat Pieksämäen nuorisotoimi, Pieksämäen sosiaali- ja terveystyöpalvelut, Pieksämäen seudun liikunta sekä Nuorten työpaja Potku. Ohjaamoon voi ottaa yhteyttä, jos kaipaa tukea arkiasioissa, tulevaisuuden suunnitelmista, virallisten asioiden hoitamisesta, haluaa puhua koulutuksesta, kotiasioista tai muista huolista. Ohjaamo Pientareella voi osallistua myös ryhmätoimintaan. (Peda.)

Mikkelin ammattikorkeakoulun Ohjaamojen tuki- hanke pyrkii tukemaan ja kehittämään monipuolisia matalan kynnyksen palveluita sekä Ohjaamo-palvelupisteitä Etelä-Savossa. Rahoitus hankkeelle tulee Etelä-Savon ELY-keskuksen Euroopan sosiaalirahastosta. Hankkeen toteutumisen ajankohta on vuosina 2015–2017. Hanke edesauttaa Ohjaamon piirissä olevien toimijoiden käytännön tukemisesta, koulutuksen toteutumisesta ja verkostojen luomisesta, jotta nuorten matalan kynnyksen palvelut voitaisiin järjestää Etelä-Savon alueella. Hanke tuottaa Ohjaamo-osaamista niin, että se voidaan viedä kuntiin koulutuskokonaisuutena. Tarkoitus on vahvistaa monialaisen nuorten palveluohjauksen osaamista. Palvelutoimijoiden nuorten palveluita arvioidaan laadun ja vaikuttavuuden mittareilla hankkeen myötä. Etelä-Savon Ohjaamoita arvioidaan, jotta niiden toimintaa voitaisiin kehittää ja tukea. Ohjaamo-foorumia järjestetään hankkeen myötä säännöllisesti maakunnassa, jotta hyviksi todetut käytännöt pääsisivät leviämään toimijoiden keskuksi. Hankkeen erityispainopisteinä ovat nuoret syrjäseuduilla, ja niiden palveluohjauksen saatavuuden ja sujuvuuden parantaminen. Myös muut erityisryhmät, vammaiset, romanit ja maahanmuuttajat, pyritään huomioimaan hankkeessa erityisesti. (Miettinen 2015.)

Etelä-Savon vakiintunein Ohjaamo-toiminnan yksikkö on Mikkelin Olkkari. Olkkari on kaupungin sosiaali- ja nuorisopalveluiden hallinnoima kohtaamispaikka. Olkkarissa kehitetään toimintaa valtakunnallisen Ohjaamomallin mukaiseksi Ohjaava Olkkari- hankkeen myötä. Nuorten hyvinvoinnin vahvistaminen matalan kynnyksen palveluiden

kautta sekä nuorten työelämään siirtymistä ja koulutusta pyritään vahvistamaan hankkeen kautta. Hankkeen kohderyhmänä toimivat kaikki alle 30-vuotiaat nuoret, nuorten lähiverkostot sekä muut ammattilaiset, jotka toimivat nuorten parissa. (Peda 2015.)

Olkkarissa tarjotaan tukea ja osallisuutta sekä ohjausta ja neuvontaa kaikille 13–29-vuotiaille nuorille ja tarvittaessa heidän läheisilleen. Olkkarin toiminta on vakinaistettu hankerahoituksen päätyttyä vuoden 2014 lopussa. Olkkari toimii kotina etsivälle nuorisotyölle, 13–19-vuotiaille päihde- ja mielenterveys palveluille, henkilökohtaiselle ohjaukselle ja tukipalveluille sekä lastensuojelun tuki- ja jälkihuollolle. (Pakkala ym. 2014, 17.)

Ohjaustyön ohella Olkkarissa järjestetään myös infotapaamisia oppilaitoksen ja TE-toimiston puolesta. Olkkarissa kannustetaan nuoria aktiiviseen harrastustoimintaan ja nivelvaiheessa olevalle nuorelle viikoittainen ryhmätoiminta voi auttaa arjenhallinnallisissa kysymyksissä. Mikkelin Olkkarissa ylläpidetään ja järjestetään monenlaisia ryhmiä, kuten VIP-Pelaajat, Mikkelin Sateenkaarevat, Lapselliset, Suomen Punaisen Ristin Nuortenillat ja Teatteri Idea. (Nuorten portaali 2015.) Idea toimii Mikkelin Olkkarin tiloissa ja on nuorten itse vetämä toimintaryhmä, jolla on todettu olevan positiivisia vaikutuksia nuorten osallisuudelle (Naukkarinen & Peiponen 2015, 40).

Nuorten resurssien tukemiseksi palvelutoimijoiden ja palveluiden rajoja tulisi madaltaa. Palvelumallin tulisi olla yksinkertainen ja selkeä, joka auttaisi kokonaisvaltaisesti yksilöä ja mahdollistaisi toimijoiden välisen yhteistyön. (Miettinen & Pöyry 2015, 78.) Mikkelin Olkkari on palvelukokonaisuutena esimerkillinen paikka, josta palvelut löytyvät saman katon alta. Vakinaistettua toimintaa halutaan kuitenkin kehittää lisäämällä nuorille tietoutta jo olemassa olevista palveluista, sekä uusien palveluiden lisääminen nuorten tarpeiden mukaisesti.

2.5 Ohjaamo-toiminnan kehittämistarpeet Etelä-Savossa

Kartoitimme Ohjaamo-toiminnan kehittämistä haastattelemalla Mikkelin Olkkarin etsivää nuorisotyöntekijää ja opinto-ohjaajaa. Toteutimme haastattelumme keskusteleivassa ilmapiirissä ja haastattelumenetelmäksi valikoitui teemahaastattelu. Teemahaastattelu on yksi suosituimmista tiedonkeruumenetelmistä ja mielestämme soveltui hyvin mei-

dän tarpeisiimme, koska halusimme saada lisää tietoa Ohjaamo-toiminnasta. Teema-haastattelu on hyvä tapa kerätä laadullista aineistoa eli kvalitatiivista tietoa (Aaltola & Valli 2001). Teemahaastattelurunko löytyy liitteistä.

Haastattelun tarkoitus oli selvittää Mikkelin Olkkarin työntekijöiden kokemuksia Ohjaamo-toiminnasta ja toiminnan uusista ulottuvuuksista liittyen heidän työnkuvaansa. Halusimme saada lisää konkreettista tietoa Ohjaamo-toiminnasta, ja nimenomaan työntekijöiden työnkuvasta. Haastattelussa tulevaisuuden visio nuorten näköisestä Ohjaamo-toiminnasta tuli vahvasti esille:

”Ohjaamo-toiminnassa kaiken kaikkiaan johtava ajatus on nuorten osallistaminen. Nuoret itse olisivat kehittämässä täällä toimintaa, tekemässä asioita joista he tykkäävät, perustamassa ryhmiä joista he tykkäävät.”
(N1)

Kartoituksessa esille otettiin vahvasti myös Ohjaamo-toiminnan valtakunnallinen vaikuttaminen. Palveluyksikön tarjoamat eri palvelut halutaan tuoda näkyväksi. Toiminta halutaan saada jokaiselle paikkakunnalle konseptin mukaisesti. Esimerkiksi kun nuori kokee tarvitsevansa apua koulutusasioissa, hän voi automaattisesti hakeutua Ohjaamo-toiminnan pariin.

”Meidän on esimerkiksi helppo pyytää apua opinto-ohjaajalta nuoria mietityttäviin koulutusasioihin. Nuorillekin varmasti hieno juttu, koska he pystyvät saada eri palveluita täältä samasta talosta, ettei tarvitse sopia erikseen aikaa muualle” (N2)

Nuorten palveluita kehittäessä tulisi huomioida palveluista tiedottaminen. Usein nuori on tietämätön palveluista, toimijoista tai ylipäättänsä niiden mahdollisuuksista. Palvelumahdollisuuksista tulisi tiedottaa mahdollisimman erilaisissa foorumeissa ja paikoissa, jotta tieto tavoittaisi nuoren mahdollisimman helposti. Palveluiden sisältö ja mahdollisuudet pitäisi olla helposti ymmärrettävää nuorille, jotta he osaisivat hakeutua oikeiden palveluiden piiriin. (Miettinen & Pöyry 2015, 73.)

”Et ehkä jossain vaiheessa se olis nuorille sellanen niinku vaikka sairaala ja terveyskeskukset et ihmiset menee ja tietää mitä palveluita sieltä saa,

et tavallaan Ohjaamosta tulis nuorille sellanen, et ku puhutaan Ohjaamosta et ne tietää, käsittää sen et mitä siellä on.” (N2)

Kynnyksetön palvelu halutaan juurruttaa arkipuheeseen. Ohjaamon tulisi olla helposti lähestyttävä paikka, johon nuori ei tarvitse lähetettä muualta. Toiminnan tulisi kehittyä, jotta tavoitettaisiin ne nuoret, jotka eivät kuulu minkään palvelun piiriin. Haastateltavat painottivat, että tällaisia nuoria on Suomessa paljon. Ohjaamo-mallin tulisi olla siis helposti lähestyttävä, ja kohtaamispaikka nuorille, joita ei ole aikaisemmin tavoitettu. Toimintaa halutaan myös kehittää siihen suuntaan, että se toimisi pysähdyspaikkana nuorelle, jolle se on tarpeen.

”Meillähän on paljon nuoria jotka ei oo minkään palvelun piirissä, niitä on tosi paljon. Oltas tavotettu, oltas kehitetty toimintaa niin, että enemmän nuoria saatas käsiin.” (N1)

”Se on paljon etsivienki puheessa et sitä välimallii tarvittas, tää vois olla sellane pysähdyspaikka tietyille nuorille, enne ku se palveluohjaus olis sinne paikkaan: seuraava.” (N2)

Nuorten tavoittamiseksi Ohjaamo-toiminta voisi olla myös liikkuva tai verkossa oleva palvelumalli, jolloin tavoitettaisiin enemmän palvelujen tarpeessa olevia nuoria. Toiminnan tavoite kuitenkin on saattaa nuoria integroitumaan yhteiskuntaan koulutuksen tai työn kautta. Integroitumista edesauttaisi myös palvelujärjestelmien toimijoiden jalkautuminen yrityksiin, jotka voisivat edistää nuorten työllistymistä. Yhteistyötoiminnasta on jo olemassa hyviä kokemuksia viitaten naapurimaakuntiin, jossa eri yritykset ovat ottaneet nuoria töihin. (Miettinen & Pöyry 2015, 80.)

Nuorten palveluita kehittäessä nuorisotyön ja tutkimuksen kentällä ollaan perinteisesti oltu kiinnostuneita nuorten omista kokemuksista sekä heidän äänen tavoittamisesta. Nuorten osallistaminen palvelujärjestelmien kehittämiseen tarkoittaa käytännössä sitä, että nuoret ovat mukana koko kehittämisprosessin ajan. (Aaltonen ym. 2015, 64–65.) Nuorisotutkimusseuran julkaisusta: ”Nuoret luukulla, kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä” (2015) käy ilmi, että nuorista on tehty paljon tutkimuksia, mutta niissä ei ole otettu huomioon nuorten oma näkökulma tai omat kokemukset palvelujen käytöstä.

Nuorten äänen esille saaminen on tärkeää kehitettäessä heille suunnattuja palveluita laadukkaaseen suuntaan. Aaltonen (2015) korostaa nuorten kokemustiedon hyödyntämistä kehittämistoiminnassa, sillä tieto palveluiden toimivuudesta ja saatavuudesta lisää ymmärrystä. Nuorten omaa kokemustietoa tulisi Aaltosen mukaan arvostaa, koska se on yhteydessä kokemusasiantuntijuuteen.

Käyttäjät ja toimijat halutaan ottaa mukaan itse kehittämisprosessiin ja sitä kautta kehittämistoimintaan. Tämä ihmiskeskeinen suunnittelu- ja kehittämisprosessimalli kohdentuu täysin ihmisten tarpeisiin, sillä onnistuvat palvelut vaativat käyttäjien tarpeiden tunnistamista ja huomioimista. Palveluiden käyttäjät, eli nuoret, ovat keskiössä suhteessa palvelun toimivuuteen. Toimija- ja käyttäjälähtöinen kehittämisprosessi sulkee ulkopuolelle rationaalisen kehittämisen. Rationaalisella kehittämisellä tarkoitetaan kehittämispöytätyötä, jossa asiantuntijat tietävät jo etukäteen, mitä tehdään. Julkishallinnossa on siirrytty hiljalleen rationaalisesta kehittämisestä toimijalähtöiseen kehittämiseen. (Toikko & Rantanen 2009.)

Toimijoilla voidaan tarkoittaa organisaatioita tai työyhteisöjä, käyttäjillä viitataan yleensä palveluiden piirissä oleviin. Perustan käyttäjä- ja toimijalähtöiselle kehittämismallille määrittää osallistuminen. Tässä kehittämissuunnitelmassa tavoitellaan avointa kehittämistoiminnan palautetta. Toimijoiden ja käyttäjien osallistuessa kehittämisprosessiin halutaan nimenomaan määrittää ja selvittää, miten jokin palvelu toimii käytännössä ja miten se voisi toimia vielä paremmin. (Toikko & Rantanen 2009.)

Toikko & Rantanen (2009) avaavat käyttäjä- ja toimijalähtöistä kehittämistä jakamalla sen neljään lohkoon. Empaattinen kehittämistapa pitää sisällään herkkyuden tunnistaa ja huomioida tavallisten toimijoiden tai käyttäjien konkreettisia tarpeita. Yleensä parhaat asiantuntijat palveluiden kehittämiselle ovat asiakkaat itse, sillä he tietävät todellisuuden. Näin ollen empaattisen kehittämisen tavoin käyttäjille ja toimijoille annetaan ääni, ja heitä pyritään kuuntelemaan. Toinen tapa ymmärtää kehittämistoimintaa on osallistuminen kehittämistoimintaan. Osallistujien näkemykset vievät eteenpäin itse prosessia, mutta vastuu pysyy edelleen kehittäjillä. Kehittäjät saavat näin realistisen näkemyksen kehitettävästä asiasta. Kolmannessa tavassa kehittäjät nähdään täysin tasa-vertaisina. Näin ollen käyttäjien ja toimijoiden suhde päättäjiin murtuu, ja kaikki ovat

yhtä pääprosessia. Tavoitteet ja tulokset kehittämislle määritellään yhdessä keskustelun kautta. Rajoituksia ei sallita muilta tahoilta. Neljännessä tavassa kehittämistoiminnassa vallitsevat toimijat ja käyttäjät päämiehinä. Näin ollen he määrittelevät prosessin kulkua, ja ikään kuin omistavat sen. Käyttäjillä ja toimijoilla on täysin oma kontrolli kehittämiseen, mutta sen konsultointi tulisi ulkoistaa onnistumisen kannalta.

Tässä opinnäytetyössä kehittämistarpeiden käyttäjä- ja toimijalähtöisinä asiantuntijoina toimivat nuoret. Nuoret ovat Ohjaamo-toiminnan palveluiden käyttäjiä, joilta saamme autenttisen kokemustiedon Ohjaamo-toiminnan kehittämislle. Kehittämisen avulla työmme myös osallistaa nuoria, joka on työmme päätavoite.

3 KEHITTÄMISEN TEOREETTINEN PERUSTA

3.1 Nuorten osallisuuden tukeminen

Horelli (1994) loi lasten osallistumisen tikkaat, jossa hän jakaa osallisuuden viidelle eri portaalle: sopeutuminen valmiisiin suunnitelmiin, toimijan kuuleminen, osallistuminen toisten organisoimaan suunnitteluun, todellinen yhteistyö suunnittelussa sekä toimijan oma suunnittelu, jossa aikuiset on apuna. Alimmalla askeleella lapsi tai nuori osallistuu toisen suunnittelemaan toimintaan, eikä hänen mielipiteitään kuunnella. Toisella askelmalla kuunnellaan toimijan ideoita, mutta aikuiset tekevät loppupelissä päätökset. Kolmannella askeleella toimija pääsee mukaan suunnitteluun aikuisen ehdoilla. Aikuinen tekee edelleen päätökset, mutta hän kysyy lapsen ja nuoren mielipidettä. Neljäs askelma on osallistumista, jossa lapset ja aikuiset yhdessä tekevät suunnitelmat. Ylimmällä askeleella aikuiset ovat apulaisina ja lapset tekevät itse suunnitelmansa.

Horellin (1994) lasten osallistumisen tikkaita voi soveltaa myös nuorten kanssa. Tärkeintä on se, mille osallisuuden portaalle lapsi tai nuori pääsee. Suunnitteluyhteistyöportaalle päästessään osallistumisesta tulee osallisuutta. (Turja 2011, 28.) Osallisuus käsitteenä on läsnä länsimaisen lapsen elämässä jo varhain: oikeus käydä koulua, osallistua kolmannen sektorin toimintaan, tulla kuulluksi lähipiirissään sekä osallistua häntä koskevien päätösten tekoon.

1990-luvun aikana osallisuus on käsitteenä noussut pintaan erilaisissa lainsäädännöissä. YK:n Lapsen oikeuksien julistuksessa (1989) todetaan, että lapsella on oikeus omaan

mielipiteeseen häntä koskevissa asioissa. Nuorisolain (72/2006) 8. pykälä velvoittaa järjestämään nuorille mahdollisuuden tulla kuulluksi ja osallistua heitä koskeviin päätöksiin. Lasten ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelmassa yksi tavoitteista on kasvattaa lapsista ja nuorista aktiivisia kansalaisia (OKM 2012–2015).

Nuorten aktivointi sekä syrjäytymisen vastainen työ on osallisuutta. Osallisuus nousee keskeiseksi käsitteeksi EU:n nuorisostrategiassa. Strategian tavoitteena on huolehtia siitä, että nuoret osallistuvat yhteiskunnan toimintaan. Nuoren kotikunnassakin voi olla paljon järjestöjä ja urheiluseuroja, joista nuori ei ole tietoinen. Nuorisostrategialla on hyvä tavoite, sillä nuorille tiedotetaan millaisia mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa, ja heitä kuullaan, mitä he haluaisivat paikkakunnalla järjestettävän. Sosiaalisen osallistumisen tavoitteena on ehkäistä muita heikommassa asemassa olevien nuorten köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä, ja katkaista näiden ongelmien siirtyminen sukupolvelta toiselle. (EU:n nuorisostrategia 2015.)

THL (2015) avaa osallisuuden seuraavasti: yksilön ollessa osallisena jossakin yhteisössä yksilön tunne arvostuksesta, luottamuksesta, tasavertaisuudesta sekä mahdollisuudesta vaikuttaa omaan yhteisöön vahvistuu. Era (2013) määrittelee osallisuuden kykyä vaikuttaa yksilönä omaan elämään. Oman roolin ymmärtäminen luovat yksilölle tunteen osallisuudesta. Tunnetta osallisuudesta ei voi tuottaa näennäisesti yksilön ulkopuolelta, vaan se on aina yksilöstä itsestään lähtevä sosiaalinen prosessi, joka kantaa monta ulottuvuutta mukanaan. Osallisuudesta puhuttaessa tulisi huomioida kaikki yksilön yhteisöt, jossa tämä on osallisena.

Kiilakoski (2012) määrittää osallisuuden seuraavasti: yksilön kokemus kuulua häntä suurempaan kokonaisuuteen, yksilölle annetaan mahdollisuus käyttää ääntään häntä koskevissa päätöksissä, ja hän tuntee voivansa vaikuttaa yhteiskunnallisiin valintoihin sekä hänelle annetaan vastuuta. Kiilakoski (2012) toteaa, että yksilö ei ole toiminnan objekti vaan toimija ja ihmisellä on oikeus tulla tunnustetuksi. Osallisuus- käsitteen voi jakaa kahteen osaan: sosiaalinen ja poliittinen osallisuus. Sosiaalinen osallisuus tarkoittaa yksilön kuulumista johonkin yhteisöön ja poliittinen osallisuus taas keskittyy enemmänkin yksilön vaikuttamismahdollisuuksiin.

Osallisuuden ulottuvuudet vaikuttavat yksilön sekä yhteisön toimintaan. Yksilö tunnistaa ja tunnistaa sen, että hänellä on oikeus toimia sekä halu vaikuttaa oman ja muiden

edun mukaisesti. Osallisuus on parhaimmillaan kokemus kuulluksi tulemisesta, ja osallistumisen mahdollisuudesta. Osallisuus voidaan jakaa kahtia tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena voi olla joko vahvistaa yksilön itsetuntoa, arvoja ja itsekunnioitusta tai vahvistaa ryhmän koheesion, toimintakyvyn ja turvallisuuden tuntua. (Kiilakoski 2012.)

Kiilakosken (2012) mukaan osallisuuden kautta voidaan edesauttaa esimerkiksi palveluiden kehittämistä. Palveluista saadaan parempia ottaessa suunnitteluun mukaan palveluiden käyttäjät; nuorten osallistuessa omiin päätöksiin saadaan parempia tuloksia. Nuoren osallistuessa palvelujen kehittämiseen, nuori toimii oman elämänsä asiantuntijana. Palvelut, organisaatiot tai menettelytavat yhteiskunnassa ovat yleensä aikuisten suunnittelempia ja muokkaampia. Nuorten näkökanta palvelujen kehittämiseen on erittäin tärkeä. Päätöksenteossa mukana oleminen vaikuttaa nuoren yhteiskunnalliseen luottamukseen. Mitä aikaisemmin lapsi tai nuori otetaan mukaan päätöksentekoon sen parempi.

Kiilakoski (2012) tuo esille myös osallisuuden hyötyjä yhteisöllisyyden näkökulmasta. Yhteisöllisyyttä lisäämällä kansalaisten koettu turvallisuus kasvaa ja psykososiaalinen tuki lisääntyy. Nuoret oppivat hyväksymään erilaisuutta sekä kunnioittamaan kanssaihmissiä. Osallistuminen suunnitteluun ja päätöksentekoon opettaa nuorta tuomaan omia tarpeita esiin. Osallisuuden kautta myös demokraattinen kasvatus toteutuu, ja lapsen oikeudet otetaan huomioon. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2015) käsittelee osallisuutta tukemalla varsinkin lapsia ja nuoria. Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tulisi ottaa huomioon nuorten kuuleminen ja heidän omien näkemyksien esittäminen. Osallisuuden kautta voidaan vahvistaa yksilön voimavaroja ja tukea yksilön vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitoja tämän lähiympäristössä.

Lapsiin ja nuoriin luottaminen on oleellista osallisuuden toteutuessa. Päätäjien sekä erilaisten toimijoiden on oltava valmiita ottamaan riski, jotta nuorten kehittämät ideat todella pääsevät läpi. (Percy-Smith & Thomas 2010.)

Heikko terveydentila, työttömyys tai muut heikentävät tekijät vaikuttavat ihmisten osallisuuteen negatiivisesti. Huonot lähtökohdat heikentävät vaikuttamisen mahdollisuuden kokemista esimerkiksi yhteiskunnallisiin asioihin tai omaan asuinympäristöön. Asiantuntijoiden mukaan itsekyyden lisääntyminen, terveyserojen kasvu, hankalien asioiden

kasaantuminen sekä sääntöjen ja normien lisääntyminen heikentävät osallisuutta yhteiskunnassa. (Jämsén 2014, 54.) On tärkeää, että hankalien asioiden kierre tulisi saada katkaistua mahdollisimman ajoissa. Yksilön oman elämän voimavarat, ja perusedellytykset tulisi kuitenkin ensin olla kunnossa. Yksilö, joka ei tunne osallisuuden tunnetta yhteiskuntaan ei koe, että häntä yritetään auttaa vaan byrokratian portaat ja palveluiden saamattomuus saattavat ajaa yksilöä enemmän ongelmiensa pariin. (Jämsén 2014, 35–36.)

Opinnäytteessämme käsittelemme osallisuutta toiminnallisen osallisuuden ulottuvuudesta. Kokemus osallisuudesta on yksilöllistä, ja toiselle jo pelkkä ryhmään kuuluminen luo osallisuutta ja toiselle vaikuttamisen mahdollisuus luo osallisuuden tunteen. Toiminnallisessa osallisuudessa jokainen saa mahdollisuuden osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Toiminnallisessa ulottuvuudessa otetaan huomioon yksilön taloudelliset, sosiaaliset ja fyysiset osallisuuden vaikeudet. (Huhtinen 2014).

Toiminnallisen osallisuuden keskiössä on nuori, jonka ympärille rakentuu vuorovaikutus ja toimintaympäristö. Toimintaympäristössä tapahtuva avaintoiminta tulee olla vuorovaikutteista toiminnallisen osallisuuden toteutumiseksi. Toiminnallisen osallisuuden toteutumisen ehtona kuvataan tekijät, joita ovat yksilölliset tekijät, ryhmäkohtaiset tekijät ja yhteistyötekijät. Keskeisintä on, että nämä tekijät nivoutuvat yhteen ja edistävät yksilön osallisuuden tunnetta. Mahdollistavia ja edistäviä yksilöllisiä tekijöitä ovat oma tahto, innokkuus ja oma-aloitteisuus. Ryhmän tavoitteet ja ryhmän muoto ovat ryhmäkohtaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat toimintaan. (From & Koppinen 2012, 36–37.)

3.2 Luovat menetelmät osallisuuden tukena

Soveltavien taidelähtöisten menetelmien käyttö on lisääntynyt lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten keskuudessa. Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos on tuottanut tutkimuksia ja kehittämistöitä soveltavien taiteiden menetelmistä. Tutkimuksista on käynyt ilmi, että luovista menetelmistä on etua nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia- ohjelma käynnistettiin tutkimaan vielä enemmän taiteen ja hyvinvoinnin yhdessä luomia merkityksiä yksilöille kuin yhteisöille. Taiku-ohjelma tavoittelee tilannetta, jossa kulttuuri ja taide tukevat yksilön ja yhteisön osallisuutta ja siihen kasvattamista. (STM 2015.)

Yhteisöllisyyden ja osallisuuden vahvistuminen on tämän päivän yhteiskunnallisessa keskustelussa laajalti esillä. Luovat menetelmät ovat saaneet entistä enemmän jalansijaa, riippumatta siitä minkälainen ihmisryhmä on kyseessä. Taiteen ja kulttuurin keinot nähdään osallisuuden keinona, ja niiden käyttö on yleistynyt laajalti esimerkiksi kansalaisjärjestöjen toiminnassa. (STM 2015, 48.) Osallistujan ollessa osana taiteellista prosessia kokemus voi olla vahvempi ja mukaansatempaava suhteessa siihen, kun taide määritellään valmiiksi osallistujalle ulkopuolelta (STM 2015, 25).

Lasten ja nuorten tasavertaista osallistumista taiteen ja kulttuurin tekemiseen halutaan tukea ja edistää laaja-alaisesti. Luovien menetelmien käyttö nähdään yksilön kannalta menetelmänä, jossa yksilö voi käsitellä tunteita ja asioita eri näkökulmasta. Esimerkiksi draaman keinoja käyttäen yksilö voi kokea olevansa eri roolissa, ja näin vaikeidenkin asioiden käsitteleminen on luontevampaa. (STM 2015.)

Lähtökohtaisesti draama itsessään on jo osallisuuden paikka. Yhteisöllisyys ja kokemusten jakaminen sekä yksilön sisäisen maailman avaaminen tuovat draamatyöskentelyyn näkökulman, jota harvassa menetelmässä hyödynnetään niin kokonaisvaltaisesti kuin draaman keinoja käyttäen. (Ventola ym. 2005, 154.) Draama mahdollistaa elämänilmiöiden turvallisen tutkimisen. Jokainen osallistuja havainnoi maailmaa, ja näkee itsensä suhteessa maailmaan toimintansa kautta. Sosiokulttuurinen innostaminen, yksilölliset ja yhteisölliset kokemukset sekä osallisuus tukevat vaikuttavina tekijöinä draamatyöskentelyä. (Ventola ym. 2005, 148.) Menetelmien käytössä ohjaaja pyrkii herättämään, vahvistamaan, motivoimaan ja koordinoimaan yksilön tai ryhmän kykyä osallistumaan itse toimintaan. (Kurki 2000, 27.)

Draama opetusmenetelmänä antaa mahdollisuuden nuorelle leikkiä. Draama toimii sellaistenkin ryhmien kanssa, jotka eivät aluksi usko onnistumiseensa. Menetelmänä draama motivoi osallistujiaan oppimaan uusia toimintatapoja, jotka auttavat käsittelemään esimerkiksi emotionaalisia kokemuksia. Draama luo mahdollisuuden erilaisille oppimisympäristöille ja tyyleille. Ryhmän piilevät kyvyt nousevat draaman kautta esille. Prosessin myötä on mahdollisuus vaikuttaa ja oppiminen tapahtuu lähtökohtaisesti oppijasta itsestään. Ohjaaja toimii vain mahdollistajana. (Karkkulainen 2011, 22.)

Kannustavissa yhteisöissä luovuus pääsee valloilleen ja toteutuu parhaiten. Draaman ollessa kokonaisvaltaista toimintaa yksilö pääsee osallistumaan omilla ehdoillaan.

Draama on enemmän kuin taideaine, sen kautta yksilö oppii kuvittelemaan ja ajattelemaan. (Heinonen 2000, 218- 219.)

Tässä työssä käytämme luovia menetelmiä osana kasvuprosessia, lopputuotoksessa ei ole oikeaa eikä väärää. Tärkeintä on luoda nuorille osallisuuden kokemus luovia menetelmiä hyödyntäen. Oikeilla tekniikoilla tai esteettisesti hienoilla lopputuotoksilla ei ole väliä. Draaman avulla yksilö pystyy kehittämään omaa ilmaisuaan, harjoitella sosiaalisia taitoja sekä ratkaista arkielämän haasteita. (Räty 2011, 78–79.) Paul Torrance kiteyttää opinnäytetyössämme vallitsevan ajatuksen luovuudesta välineenä: ”Luovuus kehittyy avoimessa ja luottavaisessa ilmapiirissä. Tärkeää on prosessi, ei tuotos.”

4 KEHITTÄMISPROSESSIN TOTEUTUS

4.1 Kehittämisen tavoite

Opinnäytetyömme näkökulmana on nuorten osallisuuden tukeminen ja lisäksi tarjoamme nuorille mahdollisuuden kehittää itse heitä koskevaa palvelumallia. Työmme arvoa nostaa sen monikäyttöinen ulottuvuus. Ohjaamo-palvelumallia käyttävät kunnat voivat hyödyntää lopputuotoksestamme esille tulevia kehittämistarpeita.

Tarkoituksenmukainen osallistuminen on perusteltua ja pyrkimysten mukaista. On tärkeää luoda vaikuttamisen mahdollisuudesta positiivinen kuva, sillä näennäiseksi jäävä osallistuminen voi pahimmillaan lannistaa nuorta. Toiminnan tavoite tulee olla suhteutettuna osallistumiseen. Suomen kunnissa osallistumisen ja vaikuttamisen väyliä lapsille ja nuorille ovat esimerkiksi nuorten edustajistot, valtuustot, lasten parlamentit ja oppilaskuntien hallitukset. Todellinen vaikutusvalta on todella vähäistä tutkimusten mukaan. Ryhmien aktiivinen kuuleminen ja osallisuuden toteutuminen on kunnan päätöntekijöiden käsissä. (Hipp ym. 2014, 11.) Kehittämistyössämme haluamme luoda mahdollisuuden nuorille, ja kannustaa heitä aktiiviseen osallistumiseen ja vaikuttamiseen Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen työpajojen kautta.

Ohjaamme kahdelle eri nuorten ryhmälle osallistavan työpajan. Tavoitteeseemme pääsemme hyödyntämällä ohjauksessamme luovia menetelmiä. Työpajoissa pyrimme seuraaviin periaatteisiin: yhdessä tekeminen luovuuden kautta, tasavertainen vuorovaikutus, työpajoissa esille tulevat sisällöt ovat nuorten kokemusmaailmasta lähtöisin sekä

jokainen nuori työskentelee omasta lähtökohdasta käsin, jolloin ohjaaja toimii prosessin tukena. Toiminnalliset luovat menetelmät lisäävät nuorten osallisuutta ja hyvinvointia. Luova työskentelytapa luo pohjaa nuorten omille tunteille, näköaloille ja ajatuksille. (Lasten ja nuorten säätiö 2015, 9-10.)

Kehittämistyössämme käsitämme pääpainon olevan empaattisella sekä konkreettisella käyttäjän tai toimijan osallistumisella. Nuorille annetaan ääni, ja he pääsevät osallistumaan kehittämistyöpajoihin. Käyttäjä- ja toimijalähtöinen kehittäminen tarkoittaa myös konkreettisen kokeilutoiminnan viemistä kehittämisen toimintaympäristöön. Työmme realisoituu vasta, kun järjestämme kehittämistyöpajat, josta saamme autenttisen subjektiivisen palautteen. Palautteen ja välittömän kokemuksen avulla pääsemme työmme tavoitteeseen. Mittaamme tavoitettamme palautekyselyllä. Työssämme kuitenkin huomio kohdistuu myös työpajoissa aikaansaamiin tuotoksiin, jotka dokumentoidaan ja näin ollen ne ovat oleellinen osa kehittämisprosessia ja sen arvioimista. (Toikko & Rantanen 2009.)

4.2 Kohderyhmät työpajoissa

Rajasimme työpajoihin osallistuvat nuoret kahteen ryhmään. Rajauksella uskomme saavamme mahdollisimman monesta eri lähtökohdasta olevan nuoren mukaan toimintaan. Toisesta eroavat lähtökohdat tarjoavat potentiaalisemman osallistujajoukon toiminnallemme. Jotta opinnäytetyömme tavoite toteutuisi, ja nuoret saisivat kokemuksen osallistavasta kehittämisestä, rajasimme kohderyhmät. Rajauksella pyrimme saamaan yksilöille turvallisen kontekstin, jossa osallistuja voi tuoda näkyviin rohkeasti omia ajatuksiaan sekä tarpeitaan. Osallistamalla erilaisia nuoria työpajoihin, pääsemme tavoitteeseemme. Kehittämistehtävän kohderyhminä toimivat seuraavat nuoret:

1. Nuorisovaltuuston jäsenet sekä Mikkelin Olkkarissa toimiva nuortenryhmä: teatteri Idea.

Rajasimme tämän kohderyhmän alle 24-vuotiaisiin sekä nuorisovaltuuston jäseniin, koska halusimme saada nivelvaiheessa olevien nuorten mielipiteitä Ohjaamo-toiminnan kehittämisestä.

2. TATU-ryhmä, kahdeksan osallistujaa

Tämän ryhmän jäsenille sosiaaliset tilanteet ovat haastavia ja ryhmän osallistujamäärä on sen takia pienempi kuin toisessa ryhmässä. Ryhmä aloittaa toimintansa ryhmässä tammikuussa 2016 ja sen tavoitteena on tukea osallistujan arjen elämänhallintaa.

4.3 Osallistava työpajatoiminta

Kehittämisen toimenpiteenä ohjaamme jokaiselle ryhmälle erikseen kahden tunnin osallistavan työpajan. Molemmissa työpajoissa avaamme Ohjaamo-toimintaa käsitteenä, ja tuomme nuorille esille heidän roolinsa kehittäjinä. Osallistavassa työpajassa pyrimme luomaan turvallisen ja positiivisen ilmapiirin nuorille. Koemme, että osallistava työpajatoiminta antaa ohjaajalle mahdollisuuden jalkautua nuorten luokse. Halusimme päästä työmme kautta ruohonjuuritasolle, lähelle nuoria. Osallistavassa työpajassa nuoren omat näkökulmat ja kehittämistarpeet tulevat huomioituksi.

Kehittämistyömme keskiössä ovat nuoret, ja työpajoissamme aiomme painottaa nuorten subjektiivuutta. Työpajassa ohjaajina toimimme mahdollistajina nuorten keskuudessa syntyville kehittämisideoille. Pyrimme kannustamaan heitä ilmaisemaan omat ajatuksensa suhteessa kehittämiseen. Nuorten yhteiskunnallinen osallisuus pääsee parhaimmillaan toteutumaan, jos nuoria kuullaan, ja heidän tekevyyttä ja osallisuutta vahvistetaan ottamalla nuoret päätöksentekoon mukaan (Siivonen ym. 2011, 155). Jokaisen työpajan päätteeksi suoritamme palautekyselyn osallisuudesta.

4.4 Osallistavat menetelmät

Työpajoissa hyödynnämme luovia menetelmiä ryhmäkohtaisesti. Taiteellinen ilmaisu parhaimmillaan tuo nuorelle onnistumisen kokemuksia, luo iloa sekä luo uusia oppimisalustoja. Toiminnalla on vahvistava ja positiivinen vaikutus yksilön hyvinvoinnille, johon viittaa myös ruotsalainen pitkittäistutkimus Boinkum Konlaan. (Siivonen ym. 2011, 133–134.) Tässä kehittämistyössä luovilla menetelmillä tarkoitamme mukautettua tulevaisuusverstasta sekä devising-menetelmää.

Osallistavat menetelmät antavat osallistujille välineen toimia yhteisiä tavoitteita kohti ja toimivat ohjaajan työkaluna. Kehitysyhteistyön kautta osallistavat menetelmät ovat tulleet käyttöön. Ryhmän tai yhteisöjen kanssa tehtävät menetelmät auttavat jokaista

osallistujaa vaikuttamaan toimenpiteen eri osa-alueisiin. Menetelmällä pyritään antamaan ihmisille mahdollisuus osallisuuteen ja tuomaan oma näkökulmansa esiin muutenkin kuin puhumalla. (Taipale 2005, 2.)

Osallistavilla menetelmillä voidaan kartoittaa ongelmia, miettiä eri ratkaisuvaihtoehtoja, suunnitella toimintaa tai pohtia uusia ideoita. Menetelmä tarjoaa kaikille osallistujille mahdollisuuden päästä vaikuttamaan ideoihin ja ryhmälähtöinen työskentely voi tuottaa laajemman ratkaisun.

4.4.1 Tulevaisuusverstasmenetelmä

Tulevaisuusverstasmenetelmä pyrkii herättämään osallistujia rohkeaan kriittiseen ajatteluun. Osallistujan aktiivisuus herää ja se synnyttää uusia ratkaisumalleja sekä ideoita. Tässä verstaassa luova työ on osa ratkaisumallia ja se vapauttaa osallistujan mielikuvituksen, taidetuotos voi olla mitä tahansa. Menetelmässä kaikkien osallistuminen on tärkeää. (Syöpäjärjestöt.)

Aluksi ohjaaja motivoi osallistujat aiheeseen, ja kertoo taustatiedoista sekä verstaan kuluista. Menetelmässä on kolme vaihetta: ongelmavaihe, ideointivaihe ja todentamisvaihe. Ensimmäisessä vaiheessa ohjaaja kannustaa osallistujia etsimään teemasta esiin tulevia ongelmia. Kritisointi sekä keskustelu eivät kuulu vaiheeseen. Ongelmat kirjaetaan ylös ja luetaan ääneen. Osallistujat äänestävät tässä tapauksessa kaksi ongelmaa. Ideointivaiheessa ongelmat käännetään myönteiseksi. Osallistujat päästävät mielikuvituksensa valloilleen, ja miettivät ongelmien ratkaisuja. Lähtökohtana jokaisella osallistujalla olisi valta vaikuttaa esille nouseviin ongelmiin. Todentamisvaiheessa keskustelu on sallittua. Osallistuja päättää miten työstää ideaansa eteenpäin. Lopuksi keskustellaan menetelmästä nousseiden ajatuksien ja ongelmien vaikuttavuudesta. (Syöpäjärjestöt.)

Valitsimme kehittämispajamme toiselle kohderyhmälle yksilöllisemmän menetelmän, jossa osallistujien ei tarvitse kohdata suuren ryhmän paineita. Ohjaamme ryhmälle mukautetun tulevaisuusverstasmenetelmän, jonka tuotoksena syntyy jokaisen osallistujan oma taideteos. Taideteos syntyy tulevaisuusverstasmenetelmän mukaisesti jostain asiasta, johon ryhmä haluaisi muutosta. Aiomme painottaa ohjauksessamme, että haemme muutosta johonkin asiaan, joka liittyy Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen. Jätämme tie-

toisesti ongelmalähtöisen ajatuksen pois, sillä koemme sen olevan negatiivisesti latautunut. Kehittämissideat eli taidetuotokset tuotetaan canvas-tauluille, ja työpajan päätteeksi pidämme taidenäyttelyä, jossa vielä refleктоimme taideteoksien kautta mahdollisia kehittämistarpeita. Pyydämme luvan osallistujilta kuvata työpaja prosessia, sekä dokumentoida tehdyt tuotokset.

4.4.2 Devising-menetelmä

Devising-menetelmä on ryhmälähtöinen prosessi. Ryhmän jäsenet päättävät aiheen ja määrittelevät itse, mihin suuntaan työskentely suuntautuu. Menetelmä on prosessi, joka etenee täysin ryhmälähtöisesti päämääränään esitys tai prosessin huipentuma. (Ventola 2005, 81.) Ajatuksena tekniikassa on käsikirjoittaa, tuottaa, ideoida, ohjata esitys osallistujien lähtökohdista ja täysin heidän ehdoilla. Ohjaajan rooli on vain antaa oma ammattiosaamisensa osallistujien käyttöön. Ohjaajan tulisi nähdä itsensä tasavertaisena osallistujana prosessissa. (Vehkalahti 2006, 246.)

Devising voi pitää sisällään monologeja, täysin improvisoituja kohtauksia, runoja, puheita, tai liikeimprovisaatiota. Ryhmän jäsenet määrittelevät, mitä he käyttävät aiheen ympärillä, ja sopivat erilaiset työskentely tavat jo valittuun kontekstiin. Käsitteenä devising on laaja, ja menetelmä voi sisältää monenlaisiakin työtapoja. (Sutela 2015.)

Valikoimme kyseisen menetelmän nuorisovaltuuston sekä alle 24-vuotiaille Olkkarin ympäristössä oleville nuorille, koska devising on ryhmälähtöinen sekä vuorovaikutuksellinen prosessi. Menetelmä vaatii aktiivisuutta osallistujilta. Ohjaajina pyrimme antamaan vain kontekstin toiminnalle, eli Ohjaamo-toiminnan kehittämisen. Aluksi rajuamme kuitenkin kontekstia kysymällä osallistujilta, mitä heille tulee mieleen Ohjaamo-toiminnasta. Kirjaamme esille nousevat asiat, ja asetamme ne osallistujille nähtäväksi. Näin devising-menetelmän hyödyntämiselle on olemassa jokin lähtökohta. Ohjaajina haluamme luoda kehittämiselle ja menetelmän yhdistämiselle selkeän tavoitteen.

5 KEHITTÄMISPROSESSIN ETENEMINEN

5.1 Suunnittelu

Opinnäytetyöprosessimme alkoi tutustuessamme Etelä-Savon ELY-keskuksen esittelemiin opinnäytetyö vaihtoehtoihin. Kiinnostuksemme heräsi luovien menetelmien käytöstä ja hyödyntämisestä nuorten kanssa Ohjaamo-toiminnan kehittämisessä. Esittelyn jälkeen sovimme tapaamisen Tuija Toivakaisen luo ELY-keskukselle. Ensimmäiseen tapaamiseen osallistui meidän lisäksi Mikkelin kaupungin kulttuuritoimenjohtaja puhe-limitse.

Idealomakkeen myötä työmme suunta oli löytynyt, mutta itse kehittämisen kohde oli vielä auki. Sovimme jälleen tapaamisen ELY-keskukselle. Olimme valmistaneet palaveriin neljä eri ehdotusta. Nämä vaihtoehdot olivat: 1. Tutkitaan, mitä luovia menetelmiä hyödynnetään Ohjaamo-toiminnassa. 2. Kehitetään jo voimassa olevaa toimintaa, tuotetaan syksyn aikana kysely nuorille. 3. Tehdään kehittämissuunnitelma uudelle toiminnalle. 4. Toteutetaan osallistava työpaja luovia menetelmiä käyttäen.

Päädyimme työskentelemään osallistavan työpajan merkeissä. Haastattelimme Mikkelin Olkkariin työntekijöitä. Halusimme saada selville henkilökunnan kokemuksia Ohjaamo-toiminnasta. Haastattelun jälkeen sovimme Mikkelin Olkkarin toiminnanjohtajan kanssa, että Olkkari toimii työmme kehittämisympäristönä. Kävimme läpi työmme pääkohdat sekä työpajan toteuttamisen ajankohdat. Osallistavien työpajojen ajankohdaksi valikoitui valtakunnallinen Ohjaamo-viikko tammikuussa 2016.

Ennen osallistavien työpajojen toteutumista sovimme Olkkarin toiminnanjohtajan kanssa kohderyhmien tiedotuksesta. Toteutusta ennen sovimme myös alustavan budjetin osallistavien työpajojen kustannuksista opinnäytetyömme tilaajan kanssa.

5.2 Toteutus

Tarkoituksenamme oli ohjata kolme eri menetelmiin perustuvaa osallistavaa työpajaa. Työpajoista toteutui kaksi. Osallistava työpaja 25–29-vuotiaille nuorille jäi toteutumatta, sillä emme saaneet kehittäjiä paikalle. Tiedottaminen sekä markkinointi jäivät

heikoksi kyseisen työpajan kohdalla. Emme tavoittaneet kohderyhmää. Osallistavat työpajat alle 24-vuotiaille Olkkarin nuorille ja nuorisovaltuuston jäsenille sekä TATU-ryhmän jäsenille järjestettiin onnistuneesti. Työpajojen suunnittelupohjat löytyvät liitteistä.

5.2.1 Devising työpaja

Ensimmäisen osallistavan työpajan kohteena olivat alle 24-vuotiaat nuoret. Nämä nuoret osallistuivat kehittämistyöpajaan nuorisovaltuustosta sekä teatteri Idea-ryhmästä. Alun alkaen paikalle piti saapua viisitoista osallistujaa, mutta paikalle pääsikin osallistumaan vain neljä. Osallistumisia peruuntui sairastapauksien vuoksi. Alussa kaikki kirjoitimme omat nimemme maalarinteipeille ja asetimme ne näkyville. Tarjosimme myös osallistujille pientä purtavaa.

Sovelsimme devising-menetelmää seuraavasti. Aluksi pyysimme osallistujia kirjamaan tyhjille A4:lle asioita, mitä heille tulee mieleen sanasta Ohjaamo-toiminta. Kannustimme ohjaajina osallistujia kirjoittamaan, mitä tahansa tyhjälle paperille. Tässä kohtaa emme hakeneet mitään oikeaa tai väärää, vaan kartoitimme osallistujien ajatuksia Ohjaamo-toiminnasta. Osallistujien epätietoisuus kävi ilmi kartoituksen avulla. Osallistujien listaamat asiat Ohjaamo-toiminnasta olivat: apua, ohjattua toimintaa, ei mitään hajua ja ohjausta. Alukartoituksen jälkeen kerroimme laajasti ja yksiselitteisesti valtakunnallisesta Ohjaamo-toiminnasta.

Pyysimme osallistujia miettimään asioita Ohjaamo-toiminnasta kertomamme pohjalta, mikä Ohjaamo-toiminnassa voisi olla paremmin. Osallistujat toivat esille seuraavia ehdotuksia. Sosiaalisen median kampanja, jossa nuoret itse saisivat koordinoida ja suunnitella oman paikkakuntansa Ohjaamon Instagram-tiliä. Sosiaalisen median kautta monet nuoret saattaisivat kuulla toiminnasta enemmän ja palvelut voisivat tavoittaa nuoria myös syrjäseuduilla. Nuoret osaisivat myös ohjautua palveluiden piiriin paremmin. Keskustelimme osallistujien kanssa Ohjaamo-toiminnasta, ja siitä kuinka vähän he kokivat tietävänsä erilaisista nuorille suunnatuista palveluista sekä tapahtumista. Keskustelun lomassa osallistujat ideoivat jo lisää kehittämisehdotuksia Ohjaamo-toiminnasta tiedottamiselle.

Osallistujien ideoimien kehittämisehdotuksien pohjalta ohjasimme osallistujille devising-menetelmää hyödyntäen improvisaatiollisia harjoitteita. Kehittämisehdotuksien pohjalta osallistujat rakensivat still-kuvia. Harjoitteessa tarkoitus on lisätä omalla ilmaisullaan edellisen ilmaisulliseen liikkeeseen, tai olemiseen jokin uusi asia. Esimerkiksi: Olen puu, olen puun lehti jne. Tällä harjoitteella syntyi still-kuvia, joissa osallistujat rakensivat kuvan tulevaisuuden Ohjaamo-toiminnasta. Osallistujat ilmaisivat still-kuvassa, että toiminnasta pitäisi hehkua lämpö, kynnyksen tulisi olla matala ja tunnelman hyvä. Still-kuva harjoitteiden myötä syntyi konkreettinen ajatus siitä, miten osallistujat näkivät tulevaisuuden Ohjaamo-toiminnan.

KUVA 1. Lämpö, rauhallinen tila ja matala kynnyks

KUVA 2. Turvallisuus

KUVA 3. Aito välittäminen

KUVA 4. Ohjaamo-toiminnan sosiaalisen median kampanja

Tämä toiminnallinen täysin improvisaation keinoin toteutettu menetelmä rikkoi entuudestaan työpajan ilmapiiriä rennommaksi. Osallistujat tekivät neljä erilaista still-kuvaa. Ensimmäisessä kuvassa tuli esille Ohjaamo-toiminnasta hehkuva lämpö ja matala kynnyks. Toinen kuvasi Ohjaamo-toimintoa paikkana, jossa nuori voisi kokea olevansa turvassa. Esimerkiksi siellä voisi nukkua ja levätä, jos sellaista paikkaa muuten nuorelle ei ole tarjolla. Kolmas kuva kertoi siitä, kuinka toiminnasta tulisi käydä ilmi aito välittäminen. Nuori ei halua tulla kohdatuksi vain koneiston osana. Neljännessä kuvassa osallistujat kuvasivat ilmaisullaan Ohjaamo-toiminnan tiedottamista ja markkinointia. Osallistujat toivat ilmi, kuinka esimerkiksi markkinoinnissa tulisi kiinnittää huomiota värikäaseen ilmaisuun ilmapallojen ja ilmaisten herkkujen kautta. Osallistujien ideoima aihetunniste #kodinkaltainen tuli esille still-kuvien ilmaisullisista teoksista perusteellisesti.

Still-kuva harjoitteen jälkeen siirryimme toiseen harjoitteeseen. Jokainen osallistuja sai luoda sormivärein paperille kuvan unelma Ohjaamo-toiminnasta. Tälle kuvalle osallistuja sai taiteilla omien kehittämissuositusten mukaisesti oman version vielä toimivammasta Ohjaamosta. Tässä kohtaa tuotiin esille jo toistamiseen sosiaalisen median voima. Osallistujat mainitsivat uudelleen Ohjaamo-toiminnalle ominaisen hashtag eli aihetun-

nuksen: ”#kodinkaltainen” Mielestämme tämä aihetunniste on erittäin hyvä kuvaus tulevaisuuden Ohjaamo-toiminnasta sekä nuorten palveluiden kehittämisen suunnasta. Osallistujat kokivat myös, että Ohjaamo-toiminnan tulisi huomioida myös erityisnuoret sekä nuoret aikuiset. Ohjaamo-toiminta nähtiin monitoimitalopaikkana, josta löytyisi jokaiselle jotakin. Osallistujien tehdessä teoksiaan keskustelimme siitä, ovatko kyseiset osallistujat Ohjaamo-toiminnan palveluiden piirissä. Osallistujat eivät osanneet tarkasti määritellä itseään palveluiden piiriin.

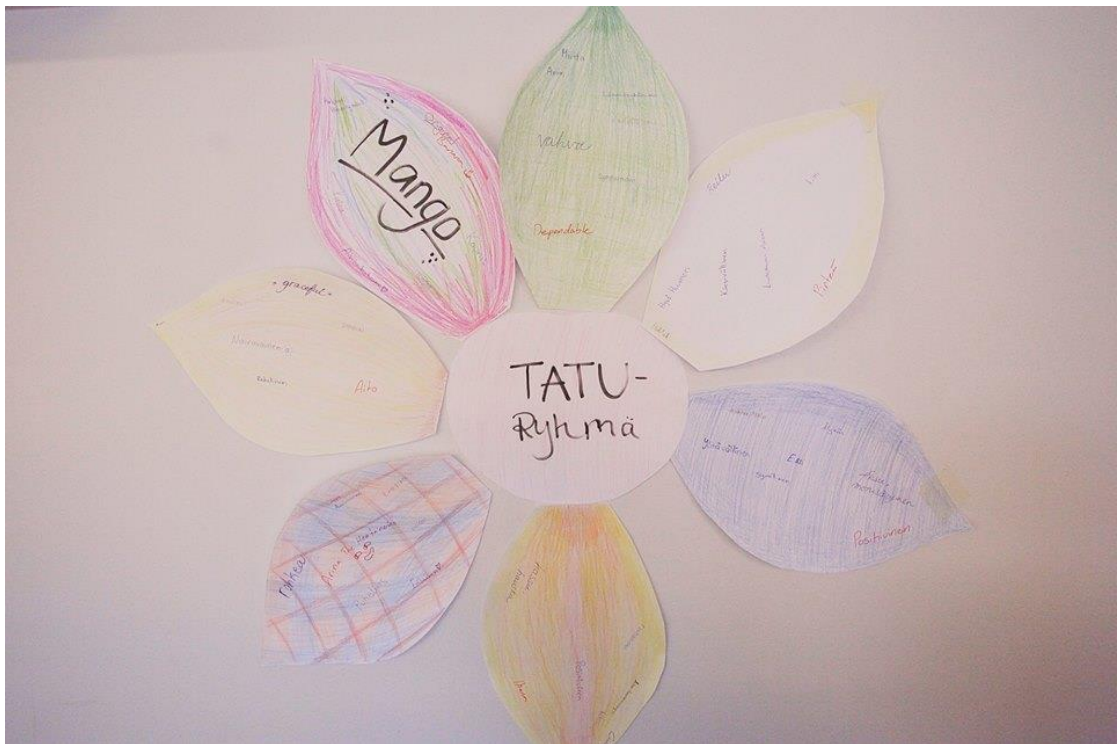
Tämä toinen harjoite oli meidän varasuunnitelmamme. Suunnittelimme harjoitteen nopeasti ennen alkavaa työpajaa johtuen osallistujien peruutuksista. Olimme varautuneet sormivärein ja muilla materiaaleilla siltä varalta, jos osallistujat olisivat kokeneet devising-menetelmän liian haastavaksi. Saimme kuitenkin devising-menetelmän toteutettua osallistujien kanssa ja koimme sen onnistuneeksi. Menetelmälle ominaiset piirteet, kuten aktiivisuus ja innostava ote täyttyivät, vaikka osallistujamäärä oli vähäinen. Työpajan kokonaiskesto oli noin kaksi tuntia.

5.2.2 Tulevaisuusverstas työpaja

Toinen työpaja toteutui TATU-ryhmän kanssa. Osallistujia oli seitsemän. Aloitimme työpajamme kertomalla itsestämme sekä työpajamme tavoitteesta. Ennen työpajaa keskustelimme TATU-ryhmän ohjaajan kanssa ja tiedostimme ryhmälähtöiset haasteet. Sosiaaliset tilanteet varsinkin ryhmätyöskentelyssä tuottivat ryhmän jäsenille vaikeuksia. Ohjaustaustaltamme olemme molemmat ohjanneet lapsia ja nuoria, jotka toimivat tavoiteorientoituneesti. Näin ollen TATU-ryhmän kanssa työskentely laajensi omaa ammattitaitoa.

Tunnelma työpajamme alussa oli mielestämme odottavainen. Tarjosimme osallistujille pientä purtavaa ja he ottivat omat nimikyltinsä esille. Osallistujat kiinnittivät paljon huomiota työpajassa käytettäviin materiaaleihin ja innostuivat niistä. Työpajan alkuun jaoin osallistujille tyhjät A4:set ja kartoitimme myös tämän ryhmän kohdalla Ohjaamo-toimintaan liittyviä ajatuksia. Osallistujat kirjasivat yhden asian yhdelle tyhjälle paperille. Kiinnitimme esille tulleet ajatukset seinälle ja ryhdyimme käymään läpi, mitä Ohjaamo-toiminta tarkoittaa ja miten se näkyy nuoren elämässä. Nuoret kirjoittivat Ohjaamo-toiminnasta seuraavasti: metsäkoneen ohjaamo, en tiedä, ahdistaa ja jotain ohjaamista.

Ryhmässä vallitsi innokas ilmapiiri, ja keskustelua Ohjaamo-toiminnasta syntyi mielestämme hyvin. Ohjasimme nuorille toiminnallisen auringonkukkaharjoitteen, ja huomasimme iloksemme, kuinka hyvin kaikki osallistujat keskittyivät tehtävänantoon ja itse toimintaan. Auringonkukkaharjoitteessa jokaiselle osallistujalle jaettiin auringonkukan terälehti. Osallistuja kirjasi oman nimensä lehteen ja sai taitella siitä mieleisensä. Seuraavaksi osallistuja antoi oikealla puolella istuvalle vierustoverille oman lehtensä. Osallistujat saivat kirjoittaa jokaisen omalle lehdelle yhden positiivisen asian lehden omistajasta. Kaikkien kirjoitettua yhden positiivisen asian, jokainen sai tarkastella omaa terälehteä rauhassa. Harjoitteen lopuksi osallistuja sai lukea haluamansa kommentin äänen ja kiinnittää lehden kukan keskiöön seinälle. TATU-ryhmän ohjaaja mainitsi harjoitteen olevan hyvin toimiva. Auringonkukka jää toimitilan seinälle, sillä ryhmä koontuu siellä viikoittain.

KUVA 5. Auringonkukkaharjoitteen tuotos

Tämän jälkeen siirryimme työpajan päämenetelmään, tulevaisuusverstaaseen. Tässä välissä osallistujat kommentoivat kuulleensa menetelmän nimestä, tulevaisuudesta. Mukautettu tulevaisuusverstasmenetelmä opinnäytetyössämme eteni seuraavasti. Osallis-

tujat jaettiin pareihin. Jokainen pari työsti yhden tarpeen tai kehittämis ehdotuksen Ohjaamo-toiminnasta. Kerroimme ja kannustimme osallistujia heittäytymään ja keksimään, mitä erikoisempia ideoita. Huomasimme ilmapiirissä hiukan vastahakoisuutta, mutta emme puuttuneet siihen vaan kannustimme osallistujia eteenpäin. Seuraavaksi keräsimme parien keksimät aihiot, ja kiinnitimme ne seinälle kaikkien nähtäväksi. Pyy-simme osallistujia äänestämään tukkimiehen kirjaimin vain yhtä kehittämis ehdotusta tai ideaa. Tässäkin kohtaa ilmapiirissä vallitsi negatiivisuus ja päätöksenteon vaikeus. Huomioimme tilanteen ja rohkaisimme osallistujia työstämään vain yhtä kehittämis ehdotusta.

Osallistujat äänestivät seuraavat kaksi kehittämis ehdotusta menetelmälle ominaisesti. Nämä ehdotukset olivat psykologipalvelut yli 20-vuotiaille sekä kielenopetusta haluk-kaille. Seuraavaksi jaoin ryhmän kahtia ja pyysimme osallistujia viemään kumpaa-kin ehdotusta eteenpäin. Miten nämä palvelut voisivat oikeasti toteutua Ohjaamossa, eli osallistujille tutummin, Olkkarissa. Osallistujat kokivat tilanteen hetkellisesti ahdistava-ksi, mutta kannustimme heitä todenteolla miettimään palvelun toimivuutta. Pyy-simme heitä konkreettisesti listaamaan asioita, mitä tulisi ottaa huomioon, jotta kehittä-mis ehdotukset todella voisivat toteutua.

Psykologipalvelun kehittämiseen osallistujat listasivat asioita, joita tulisi huomioida palvelun toteutuessa. Psykologin vastaanotolle tulisi olla matala kynnys sekä palvelun tarvetta voitaisiin kartoittaa kyselyllä paikanpäällä Ohjaamoissa tai sosiaalisessa medi-assa. Psykologi olisi Ohjaamossa pari kertaa viikossa tavoitettavissa ilman ajanva-rausta. Varaukselliset ajat sovittaisiin asiakkaan lähtökohdista. Osallistujat toivat esille esim. ilta-aika mahdollisuuden. Toista kehittämis ehdotusta osallistujat veivät eteenpäin siten, että kielenopetusta tulisi järjestää Ohjaamoissa jotenkin poikkeavalla tavalla. Poikkeava opetus tulisi erota behavioristisesta opetustyylistä. Osallistujat painottivat, että kielenopetuksen tulisi olla hauskaa ja se voisi tapahtua esim. pelien kautta. Kielen-opetuksessa opettajana voisi toimia vertaisnuori tai lahjakas opiskelija. Kielenopetus-ryhmää vetävä henkilö voisi saada työstä todistuksen työnhakua tai opiskelupaikkaa varten.

Osallistujista osa kritisoi menetelmän kaksijakoisuutta. Osallistujat kokivat, että he oli-sivat halunneet ottaa oman henkilökohtaisen ehdotuksensa jatkokehitykseen. TATU-ryhmän ohjaaja kommentoi tilannetta, ja kertoi myös itse kehittävänsä työnkuvaansa

samalla menetelmällä. Tämä osio kuuluu tulevaisuusverstasmenetelmään, ja me emme voineet antaa osallistujille mahdollisuutta puuttua työpajan kulkuun. Tämä tilanne lanasti yhden osallistujan sitoutumista työpajaan, ja hän kieltäytyi tekemästä omaa taideteostaan. Huomasimme kuitenkin hetken kuluttua, että hän käytti omaa luovuuttaan ja kehitti omaa kehittämistarvettaan henkilökohtaisesti. Emme puuttuneet tähän, vaan annoimme osallistujan työskennellä rauhassa.

Osallistujien jalostettua ideoita toteutuskelpoisiksi jaoinme jokaiselle oman canvas-työkalun. Osallistuja sai toteuttaa taululle oman yksilöllisen näkemyksensä kehittämisideasta. Kerroimme osallistujille työmme valtakunnallisenkin merkityksen, mikä saattoi aiheuttaa kahdelle osallistujalle liikaa paineita. Muut osallistujat innostuivat teoksensa luomisesta, ja ryhtyivätkin heti tuottamaan omaa taideteostaan. Teokset syntyivät rauhallisen ilmapiirin vallitessa ja ohjaajina olimme taustatukena puuttumatta kenenkään lopputuotokseen. Taideteoksia syntyi yhteensä kuusi. Osallistujista yksi ei toteuttanut teosta.

KUVA 6. Mukautetun tulevaisuusverstaan taideteoksia

KUVA 7. Mukautetun tulevaisuusverstaan taideteoksia

Lopuksi pidimme oman taidenäyttelyn, ja jokainen nuori sai halutessaan avata omaa teostaan muille. Taideteoksissa kuvataan psykologipalvelun tärkeyttä, kielenopetusryhmän yhteisöllistä luonnetta sekä Ohjaamo-toiminnan tarjoamaa tukea nuorelle. Pidimme myös loppurefleksion, jossa pyysimme osallistujia valitsemaan yhden sanan spontaanisti kuvaamaan työpajaa. Työpajaamme kuvailtiin sanoilla: innostava, reilu, mukava, ahdistava ja kiva.

Tulevaisuusverstasmenetelmä edellyttää ryhmältä tasa-arvoista sekä toista kunnioittavaa päätöksentekotaitoa. Havaitimme, että nuorilla oli vaikeuksia näiden asioiden kanssa. Menetelmä ei ollut nuorille entuudestaan tuttu. Varauduimme pitämään kolmannen työpajan Olkkarin tiloissa sovittuna aikana. Päivystimme hetken meille varatussa tilassa. Menetelmänä olisi toiminut learning cafe. Kolmas työpaja jäi toteutumatta, sillä osallistujia ei saapunut paikalle.

6 TULOKSET JA POHDINTA

6.1 Nuorten osallisuus kehittämistyössä

Opinnäytetyömme tavoite oli osallistaa nuoret kehittämään Ohjaamo-toimintaa, koska nuoret ovat Ohjaamo-toiminnan asiantuntijoita tässä työssä. Toteutimme kyselyn jokaiselle työpajaan osallistuneelle nuorelle hänen osallisuuden tunteesta, ja työskentelyn onnistumisesta. Kyselyn avulla pyrimme arvioimaan opinnäytetyömme tavoitteen saavuttamista. Teimme kyselylomakkeen pohjan Google Driven avulla ja tulostimme paperiversiot, sillä koemme saavamme paremman vastausprosentin näin kuin verkkokyselyn avulla. Kysely nuorten osallisuuden toteutumisesta löytyy liitteistä. Kyselyyn vastasi yksitoista henkilöä, eli kaikki työpajoihin osallistuneet nuoret. Kyselyyn vastanneista kuusi määritteli itsensä naiseksi, kaksi mieheksi ja kolme määrittelemättömäksi.

Nuoret kokivat osallisuuden olevan suhteessa ryhmän sisäiseen vaikuttamiseen. Voimme siis todeta, että kyselyn perusteella nuorille osallisuus toteutuu jo ruohonjuuritason tasolla. Nuorten osallisuuden tunteen vahvistuminen voidaan nähdä työmme kautta suorana kosketuksena ryhmässä toimimiselle. Nuoret toivat osallisuudesta puhuttaessa esille tasavertaisuuden, jossa kaikilla on mahdollisuus olla osana yhteisöä. Mielipiteiden esittäminen, muiden huomioonottaminen sekä niiden lopputuloksena syntyvä vuorovaikuttaminen olivat nuorille tärkeitä elementtejä osallisuuden kokemuksesta puhuttaessa. Osallisuus ei katso aikaa eikä paikkaa, mutta henkilökohtaiset kokemukset saattavat ohjata nuorta herkemmin yhteiskunnallisen osallisuuden juurille. Näitä yhteiskunnallisia osallisuuden paikkoja ovat esimerkiksi nuorisovaltuustossa toimiminen, äänestämisen niin kunnallisissa kuin valtakunnallisissa poliittisissa päätöksenteoissa.

Nuoret määrittelivät kyselyn kautta omaa osallisuutta näin:

”Että miut otetaan huomioon ja mukaan kaikkiin juttuihin.”

”Saan olla yhteiskuntaa. Lisäksi uusia asioita on kiva luoda.”

”Että saan mielipiteen kuuluviin ja se huomioidaan. Hyväksytään jokainen omana itsenään.”

”Onnistumisen kokemusta itseni ja muiden kanssa, ryhmätehtävät ovat haastavia välillä, mutta tiedostan tämän itsessäni ja jo se helpotti siirtymän liiasta ajattelusta toimintaan.”

”Kaikkien ideoita ja kokemuksia kuunneltiin tasapuolisesti ja tuntui, että mielipiteitä oli jotain merkitystä.”

”Ketään ei jätetä yksin, muttei pakoteta epämiellyttäviin tilanteisiin.”

”En osaa sanoa.”

”Sitä, että mut otettiin huomioon ja pystyin osallistumaan.”

”Osana olemista.”

”...”

”Sosiaalista vuorovaikutusta ja omien ajatusten esittämistä.”

Haluamme opinnäytteessämme tuoda esille, että osallisuuden toteutuminen ei vaadi isoja tekoja. Kyselyn kautta esille tulleista sitaateista käy ilmi, että nuoren osallisuus toteutuu pienessä ryhmässä, jossa annetaan mahdollisuus kertoa omia mielipiteitä ja näkemyksiä. Valtasuhde nuoren ja ohjaajan välillä ei saa tulla osallisuuden tielle. Nuoret kuvaavat osallisuutta osana ihmisenä olemista, joten voimme päätellä osallisuuden olevan perustarve niin nuorelle kuin aikuiselle. Osallisuuden toteutuminen vaatii ympäristöltä yksilön hyväksymistä sellaisena kuin on.

Kehittämistyössämme nuoret kokivat osallisuuden tunteen vahvistuneen, sillä heille annettiin mahdollisuus tuoda oma ääni esille työpajoissamme. Nuoret tarvitsevat turvallisen ja luotettavan kontekstin, jossa he voivat vapaasti tuoda omia mielipiteitä esille. Osallisuuden tunteen vahvistuminen nähtiin olevan myös suhteessa konkreettiseen vuorovaikutukselliseen toimimiseen. Kaksi nuorista koki, että työpajan aikana heidän osallisuuden tunteensa eivät vahvistuneet. Nuorten lähtökohdat kehittämistyöpajoissa olivat erilaiset. Nuorten menneisyys saattoi vaikuttaa kehittämistyöpajan kulkuun. Annoimme

kaikille mahdollisuuden osallistua samalta lähtöviivalta, nuori itse päätti oman suhtautumisensa.

Nuoret määrittelivät osallisuuden tunteen vahvistuneen kehittämistyöpajoissa seuraavin kommentein:

”Nuorten ääntä kuunnellaan.”

”Aluksi oli hieman hankala heittäytyä, mutta loppua kohti oli helpompi.”

”Kaikki kuunteli ja sain muilta positiivista palautetta.”

”Itse tekemällä ja avaamalla.”

”Kaikkien ideoita ja kokemuksia kuunneltiin tasapuolisesti ja tuntui, että mielipiteillä oli jotain merkitystä.”

”Heikkeni hetkellisesti omista syistäni johtuen, mutta vahvistui taas kun tsemppasin itseäni/kun sai taiteilla omin ehdoin.”

”Tuli tunne, et jokaisen mielipide on tärkeä.”

”Vaikka tulin myöhässä työpajaan mukaan, oli kiva olla mukana.”

Yksi vastanneista ei osannut perustella osallisuuden tunteen vahvistumista, vaikka oli-kin kokenut sen työpajan aikana. Kahden vastanneen osallisuuden tunne heikkeni toiminnan myötä.

”Jokaisen piti osallistua, äänestää ja toteuttaa idea piirtämällä. Lopuksi töitä katsottiin yhdessä.”

”Koska pakotettiin vaan ahistumaan eikä annettu mahdollisuutta osallistua niin ettei tulis itsetuhoisia ajatuksia.”

Kyselyn perusteella osallisuus oli läsnä työpajamme toteutuksessa ja osallistimme nuoret Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen. Analysointitapamme on aineistolähtöinen sisälönanalyysi. Kyselyssä kartoitimme nuorten osallisuuden kokemusta työpajoissamme, osallisuuden vahvistumista tai heikkenemistä toiminnan myötä sekä miten nuori määrittä osallisuuden. Kyselyn pohjalta yhdeksän henkilöä koki osallisuuden tunnetta työpajojen toteutuksen aikana. Kaksi vastanneista ei kokenut osallisuuden tunnetta kyselyn tiimoilta. Tämän kyselyn kautta, voimme todeta päässeemme opinnäytetyömme tavoitteeseen.

Pohdimme työmme myötä osallisuutta käsitteenä. Syntyykö osallisuutta vain silloin kun kasvattaja antaa sille tilaisuuden tai mahdollisuuden? Onko osallisuus ikinä aitoa vaikuttamista nuorten tai lasten näkökulmasta? Jotta osallisuus todella toteutuisi nuorten näkökulmasta, tarvitaan konkreettista näyttöä sen vaikutuksista. Osallisuus on kasvavassa kierteessä puhuttaessa nuorten ja lasten oikeuksien realisoitumisessa. Miten osallisuutta voidaan mitata niin, että kaikki kokisivat sen samalla tavalla? Osallisuus itsessään on yksilöllinen kokemus. Osallisuuden arvioiminen saattaa tuottaa ristiriitoja, koska kokemus on tulkinnan varaista.

Horellin (1994) osallisuuden portaat kuvaavat konkreettisesti hyvin erilaisia osallisuuden tasoja. Työpajoissamme ohjaajan näkökulmasta koemme, että pääsimme osallisuuden portaissa neljännen sekä viidennen portaan välimaastoon. Neljännellä tasolla nuoret ja aikuiset suunnittelevat yhdessä toimintaa. Viidennellä tasolla nuoret itse toimivat suunnittelijoina toiminnalleen, aikuiset ovat vain apulaisina. Työpajoissamme ohjaajina olimme käytännön fasilitaattoreita. Emme ottaneet kantaa työpajoissa syntyneisiin tuotoksiin, vaan ohjasimme prosessia eteenpäin. Pitkäkestoisemmalla toiminnalla olisimme päässeet osallisuuden viidennelle portaalalle, sillä nuoret olisivat olleet meille tuttuja ja me heille. Viides osallisuuden porras vaatii toimijalta sekä osallistujalta aitoa vuorovaikutusta sekä luottamusta toiminnan tekemiseen sen eteenpäin viemiseen. Toiminnalla on oltava jokin tavoite tai päämäärä toiminnan takana.

Työssämme osallisuus kohdentui nimenomaan toiminnalliseen osallisuuteen. Toiminnallisen osallisuuden keskiössä on aina tekijä, eli tässä työssä nuori. Toiminnallisen osallisuuden toteutumiseen vaikuttavat yksilölliset sekä ryhmälähtöiset tekijät. (From & Koppinen 2012). Työpajoissamme nuoret osallistuivat omista lähtökohdistaan ja yksilölliset tekijät vaikuttivat ryhmän toimivuuteen. Vaikka yksilölliset tekijät olivat läsnä

ryhmytyöskentelyssä, kaikki nuoret osallistuivat toimintaan. Ohjaajina huomioimme ryhmätehtävä tilanteita, että jokainen nuori sai oman äänen esille. Kaikki otettiin huomioon, jolloin ryhmän sisäinen vuorovaikutus kasvoi, mikä voi itsessään kasvattaa osallisuuden tunnetta. Osallisuus on osa ihmisyyttä, sillä ihminen haluaa tuntea itsensä tarpeelliseksi suhteessa yhteisöön. Ilman yhteisöllisyyttä ihmisen on vaikea toimia. Yhteisöjä on eri tasoja, ja monenlaisia. Nuorten näkökulmasta on syytä pohtia, miten voimme luoda aitoja mahdollisuuksia nuorten osallisuuden toteutumiseksi.

Työpajoissamme näimme erilaisia osallisuuden muotoja. Osa osallistujista koki olevansa osallinen suhteessa ryhmään, tekemättä sen eteen juuri mitään. Toisille taas osallisuus merkitsi omien mielipiteiden ja näkökulmien esittämistä ääneen. Osa koki osallisuuden olevan osa jotain suurempaa yhteiskunnallisesta näkökulmasta. On vaikea määrittää, mikä on oikeaa ja aitoa osallisuutta, koska henkilön oma kokemus on tärkein.

Luovuus välineenä luo uusia mahdollisuuksia osallisuuden toteutumiseksi. Luovat keinot eivät lannista nuorta, vaan antavat tilaisuuden toimia ja toteuttaa itseään. Luovuus ei myöskään tuomitse, vaan antaa erilaisuudelle tilaa. Työmme kannalta juuri luovat menetelmät tekivät kehittämisestä nuorille mieleisen kokemuksen. Kehittäminen itsessään muuttui työpajoissamme toiminnan kautta sivutuotteeksi. Pääasia työssämme oli osallisuuden herättely luovien menetelmien kautta. Juuri sen takia työmme nimi kertoo nuorista kehittäjinä. Osallisuus parhaimmillaan synnyttää yksilössä aktiivisuuden sekä antaa toivoa omien ajatusten tärkeydelle. Osallisuus pohjaa ajatusta siitä, että juuri sinä olet tärkeä osa yhteisöä tai yhteiskuntaa.

6.2 Työpajoissa syntyneet Ohjaamo-toiminnan kehittämistarpeet

Opinnäytetyömme päätavoite oli osallistaa nuoret mukaan Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen. Kehittämistyöpajoissa syntyi nuorista lähtöisin olevia kehittämistarpeita ja –ideoita. Nuoret toivat omia näkökulmia esiin siitä, mitä Ohjaamo-toiminta vielä kaipaisi. Toikko & Rantanen (2009) kuvaavat, kuinka toimijat huomioidaan ja tunnistetaan empaattisessa kehittämistavassa. Käyttäjien konkreettiset tarpeet tunnistetaan ja annetaan mahdollisuus tuoda oma näkemys esille. Ohjaajina pidimme mielen avoimena ja annoimme tilaa nuorelle sekä tilanteen epävarmuudelle. Ohjaamissamme työpajoissa

annoimme nuorelle, eli toimijalle, mahdollisuuden kehittää hänen käyttämäänsä palvelua. Nuoret olivat vastuussa kehittämistarpeistaan, emme itse antaneet valmiita kehittämisehdotuksia.

Nuoret nostivat seuraavia kehittämisehdotuksia esille: ilmainen pysäköintipaikka fyysisen Ohjaamon lähelle, kerran viikossa tarjolla edullinen/ maksuton ruoka, kulttuurin opetusta halukkaille nuorille, karaokekahvila kaikenikäisille, musiikin tulkintaa ryhmässä, nettikahvila, turvallinen vessa, peli- ja leffa-iltoja ja ilmainen tavaroiden säilytyspaikka sekä rauhallinen tila rauhoittua. Edellä mainitut kehittämisehdotukset ovat helposti toteutettavissa paikallisella tasolla.

Ohjaamoista löytyy jo moniammatillisia osaajia ja toimintaa laajennetaan koko ajan. Yleisemmällä tasolla nuoret esittivät seuraavia kehittämistarpeita. Nuoret kaipaisivat uravalmennusta. Uravalmennuksella nuoret nimenomaan kaipasivat hyvin henkilökohtaista kanssakulkijaa, joka kartoittaisi heidän voimavaroja ja osaamista suhteessa tulevaisuuden koulu- tai työpaikkaan. Nuoret kertoivat myös tarpeesta saada henkilökohtaisen tukihenkilön ikään kuin varavanhemman. Kaikilla ei ole lähtökohtaisesti tukea ja neuvontaa saatavilla kotona, joten tulevaisuudessa Ohjaamo-toiminta voisi toimia nuorelle sellaisena paikkana, mistä tätä apua saisi. Nuori henkilö on usein yksin suurien päätösten ja kysymyksien äärellä. Ohjaamo-toiminta voisi toimia nuorelle paikkana, mistä hän löytäisi turvallisen ja luotettavan henkilön avukseen.

Nuorten kehittämistarpeista tuli esille myös mielenkiintoinen ehdotus kauppa-avustuspalvelusta. Tämän palvelun kautta nuoret saisivat pidempiaikaisia työkokeiluja auttaessaan vanhempia ihmisiä kauppareissuilla tai kotitöissä. Kauppa-avustuspalvelun kautta niin nuoret kuin ikäihmisetkin saisivat toimintaa päiviinsä. Heikkokuntoiset vanhukset voisivat napata mukaansa kauppa-avukseen nuoren. Vaihtoehtoisesti vanhukset voisivat soittaa nuorelle, joka käy heidän puolestaan kaupassa ja tuo tarvittavat tavarat vanhukselle kotiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön uusimmassa nuorisolaki luonnoksessa (2015) annetaan arvoa sukupolvien väliselle vuorovaikutukselle, ja sen hyödyntämiselle nimenomaan nuorisotyössä. Suomen väestörakenne on epätasapainossa, joten tämä kauppa-avustuspalvelu vastaisi nuorisolain uudistuksen mukaista pykälää.

Nuorten kokemus Ohjaamo-toiminnan tiedottamisesta ja toiminnan saatavuudesta oli heikko. He kokivat, että sosiaalista mediaa tulisi hyödyntää enemmän. Nuorten tulisi

saada esim. Instagram-tilin käyttöoikeudet, johon he itse voisivat lisätä hyvä kuvia ja mielenkiintoisia hashtageja eli aihetunnisteita. Näin Ohjaamot-saisivat lisää seuraajia ja nuoret kuulisivat heitä koskevista tapahtumista sosiaalisen median kautta. Myös tapahtumien markkinointipöydät tulisivat olla värikkäitä, ilmapallollisia ja niistä saisi karkkia. Tämä houkuttelisi nuoria pistäytymään kojulla. Tiedottaminen on erittäin tärkeää, ja sen tulisi kehittyä Ohjaamo-toiminnan mukana. Mielestämme nuoret kokivat, että palveluita ja tapahtumia ei tuoda tarpeeksi nuorten tietoisuuteen. Voimme siis todeta, että tarvitsemme välikäden päättäjien ja nuorten välille. Tarvitsemme henkilöitä, jotka kääntävät tarjolla olevat palvelut nuorten kielelle konkreettisesti. Sosiaalisen median voimaa ei tulisi aliarvioida Ohjaamo-toiminnan kehityksessä.

Tulevaisuusverstaas työpajassa nuoret itse äänestivät kaksi kehittämistarvetta, joita he lähtivät työstämään eteenpäin pajan antamissa puitteissa. Nämä kehittämistarpeet olivat kielenopetusryhmä ja psykologipalveluiden saatavuus yli 20-vuotiaille nuorille. Työpajan aikana selvisi, että Mikkelin Olkkarissa oleva psykologi on vain 13–19-vuotiaille nuorille. Työpajassa olleet yli 20-vuotiaat kokivat, että heille olisi hyötyä, jos psykologi olisi tavattavissa Olkkarilla pari kertaa viikossa, asiakkaan lähtökohdista käsin. Psykologipalvelua tarvittaisiin avoimesti saataville ja nuorta leimaamatta. Psykologi voisi olla paikan päällä Ohjaamoissa, joissa samanaikaisesti olisi muutakin toimintaa meneillään. Psykologi voisi päivystää tai hänelle voisi varata ajan toimistoaikojen ulkopuolelle.

Toinen kehittämistarve oli kielenopetusryhmä, jossa olisi koulusta poikkeavaa opetusta ja opettajana toimisi esimerkiksi ammattikorke- tai yliopiston opiskelija. Opiskelija saisi todistuksen tästä työstä, joka auttaisi häntä työnhaussa tulevaisuudessa. Vertaisohjaajan idea on erittäin varteenotettava, sillä se palvelisi kumpaakin osapuolta. Ohjaamoiden tehtävänä olisi kartoittaa oman paikkakuntansa korkeakoulujen opiskelijoiden mahdollisuutta tulla vertaisohjaajaksi Ohjaamoon.

6.3 Kehittämistyöpajojen arviointi

Osallistavien työpajojemme vahvuuksiksi koimme: luovien menetelmien hyödyntämisen, jalkautumisen nuorisotyöntekijöille, avoimuuden työpajoissa, osallisuuden tukemisen, Olkkarin keskeisen sijainnin Mikkelin kaupungissa, oman ammattiuuden kasvamisen sekä sen olemassa olon vahvistumisen, kehittämistarpeiden syntymisen nuorten toi-

mesta sekä työpajojen dokumentoinnin ajattomuuden. Arvioimme kehittämisprosessiamme nelikenttä SWOT-analyysillä, joka on yksinkertainen analysointimenetelmä. Analyysin kautta arvioimme työpajamme vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia. (Suomen Riskienhallintayhdistys ry 2012–2016.)

Luovien menetelmien käyttö mielestämme lisää nuorten omaa aktiivisuutta sekä antaa mahdollisuuden tulla kuulluksi omalla tavallaan. Taidelähtöiset menetelmät toimivat välineenä kohdata aidosti ammattilaisen näkökulmasta. Luovien menetelmien hyödyntäminen auttaa myös nuorisotyönkentälle jalkautumisessa. Menetelmä toimii dialogina nuoren ja ammattilaisen välillä. Kehittämistyöpajassa nuoret itse kertoivat työpajan olleen avoin sekä osa koki osallisuuden tunteen kasvaneen. Näin ollen ohjaajina luimme nuorten kokemukset työmme vahvuuksiksi. Ohjaajina huomasimme oman ammattiuuden kasvaneen, sillä tilanteiden nopea muuttuminen ei aiheuttanut meissä hämmennystä. Luimme ryhmää ja sen tarpeita, ja toimimme niiden mukaisesti. Olimme molemmat tyytyväisiä kehittämistarpeiden löytymiseen. Kaikki kehittämistarpeet olivat toteutuskelpoisia ja nuorten omista tarpeista lähtöisiä. Työmme tavoite täyttyi nuorten osallisuuden kokemuksesta. Työpajoista tuotetut valokuvat tulevat säilymään käytössä ja näin ollen niiden ajattomuus on myös työmme vahvuus.

Mahdollisuuksina pidimme työpajamuodon siirrettävyyttä muille toimijoille, Ohjaamotoiminnan kehittämisen niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin, työpajojen kautta syntyneiden osallisuuden kokemusten siirtovaikutukset nuorten arkeen ja nuorten äänien esille tuomista sekä työpajojen toteutusajankohta oli ensimmäinen valtakunnallinen Ohjaamo-viikko.

Heikkouksiin luettelimme tiedottamisen työpajojen toteutumisesta, informaation kulun meidän ja työelämäkumppaniemme välillä, nuorten sitoutuminen kehittämistyöpajojen toteutukseen sekä kiireellisen aikataulun valtakunnallisen Ohjaamo-viikon vuoksi. Emme myöskään voineet välttyä inhimillisiltä poissaolotapauksilta. Kehittämistyöpajojen uhiksi koimme totaalisen toteutuksien epäonnistumisen.

Opimme työmme kautta oman orientoitumisen tärkeyden. Tiedottaminen sekä informaation kulku on aina ohjaajan vastuulla. Kehittämistyöpajojemme ympäristön työnte-

kijöiden ollessa kiinni valtakunnallisessa tapahtumassa koimme jäävämme ilman ohjausta. Oman työnkuvan selkeyttäminen niin itselle kuin työelämän kumppanille on tärkeää työn onnistumisen kannalta.

Nuoret osallistujina voidaan nähdä haastavana kohderyhmänä, koska osallisuus on subjektiivista. Tulevina ammattilaisina meidän täytyy ottaa huomioon nykyajalle tyypilliset haasteet, miten saada nuoret mukaan ja aidosti innostumaan?

Koimme, että ensimmäinen työpajamme oli onnistunut, sillä tunnelma oli vähäisen osallistujamäärän vuoksi rento ja luonteva. Saimme myös hyvää palautetta osallistujilta, jotka kokivat menetelmät hauskoiksi ja luoviksi. Vähäisen osallistujamäärän takia sovelsimme devising-menetelmää ja saimme varteenotettavia kehittämisehdotuksia. Saimmekin heti nuorilta palautetta, että harjoitus oli toimiva ja mukava. Työpajan intensiivinen työskentelytapa edesauttoi kehittämisehdotusten syntyä.

Toisen kehittämistyöpajan alussa auringonkukkamenetelmä rikkoi virallista ilmapiiriä. Luovat menetelmät saivat nuoret ilmaisemaan tarpeitaan sekä ideoitaan paremmin. Työpajan aikana pohdimme, että meidän olisi pitänyt antaa huomattavasti enemmän aikaa itse taidetuotoksen toteuttamiselle. Työpajojen toteutuksen jälkeen olimme positiivisesti yllättyneitä nuorten kehittämisehdotuksista sekä niiden toteutuskelpoisuudesta.

6.4 Valtakunnallisen Ohjaamo-toiminnan kehittäminen

Ohjaamo-toiminta on edelläkävijä nuorisotakuun realisoimisessa. Ohjaamo-toiminnasta puhuttaessa on hyvä huomioida palvelun matalan kynnyksen tai kynnyksettömyyden periaate. Onko syytä tarjota nuorelle kynnyksetöntä palvelumallia? Luoko kynnyksetön palvelumalli tilanteen, jossa nuoren ei tarvitse itse toimia, vaan hänen eteensä toimintaan? Onko olemassa palvelua, jossa ei ole kynnyksiä? Kynnyksen yli astuminen voi olla nuorelle ensimmäinen askel kohti koulutusta, työpaikkaa tai ylipääntänsä arkeen kiinnittymistä. Ohjaamo-toiminnan fyysinen sijainti ei tavoita syrjäseutujen nuoria, joten miten palvelumalli tavoittaa nuoret, jotka eivät kuulu minkään palvelun piiriin.

Sipilän hallituksen leikkauksien myötä myös nuorisotakuun toteutuminen ja kehittäminen ovat saaneet kärsiä pienemmästä budjetista. Nyt jos koskaan yhteistyö eri yritysten ja organisaatioiden sekä kolmannen sektorin kanssa on ehdottoman tärkeää. On kehitettävä toimintaa ja luotava väyliä eri toimijoiden välille. Kuntien resurssit eivät ehkä riitä jokaisen nuoren huomiointiin. Miten voimme taata Ohjaamo-toiminnalla jokaiselle nuorelle samat oikeudet? Vai onko kunnissa jo olemassa Ohjaamoita, joiden nimi ei ole tuttu nuorten keskuudessa? Esimerkiksi Mikkelissä Olkkari tunnetaan Olkkarina, eikä Ohjaamona.

Ohjaamo-toiminnan juurtuminen kunnan tai kaupungin palvelujärjestelmään edellyttää hankerahoituksen päätyttyäkin toiminnan rahoitusta kunnalta tai kaupungilta. Ohjaamo-toiminnan tulosten ja toiminnan kannattavuus on vakuutettava kuntapäätäjät. Kuntien päätäjät tulee sitouttaa Ohjaamo-toiminnan jatkumisen kannalta. Tiivis yhteistyö julkisen ja kolmannen sektorin välillä on osoitettava Ohjaamo-toiminnan vakiinnuttamisen kannalta. Ohjaamo-toimintaa pitää pystyä kehittämään ja arvioimaan tukevin tuloksin. Ohjaamoiden toimintaa tulee dokumentoida, sillä vain siten itse toimintaa pystytään seuraamaan, ja kehittämään haluttuun suuntaan. (Lindberg 2016.)

Ohjaamo-toiminnan brändäys ja palvelumallin tuotteistaminen ovat pääkysymyksiä toiminnan jatkumisen kannalta. Miten saadaan Ohjaamo arkikielelle nuorten keskuuteen, mutta myös eri toimijoiden tietoisuuteen? Kuntien ja kaupunkien tulee huomioida, että Ohjaamot eivät tarjoa päällekkäin samoja palveluita kunnan muiden sisäisten toimijoiden kanssa. Kolmas sektori nähdään tässä kohtaa yhteistyökumppanina palveluineen, joita Ohjaamot voivat hyödyntää. (Lindberg 2016.)

Ohjaamoita on vuoden 2016 aikana auennut kaksikymmentäseitsemän (Kohtaamo 2016). Silti monikaan nuori ei tunne käsitettä Ohjaamo, ja mitä se pitää sisällään. Ohjaamoista tiedottaminen on hyvin tärkeää nuorten omalla kielellä. Myös se, missä Ohjaamoista kerrotaan, tulisi tapahtua sosiaalisen median kautta ja niissä sovelluksissa, mitä nuoret käyttävät. Näitä sovelluksia ovat Instagram, SnapChat ja WhatsApp. Nykynuorten käyttäytymistä sosiaalisessa mediassa on tutkittu (Tuominen 2016) ja todettu, että uusi sukupolvi on tottunut kuviin sekä videoihin, ei tekstiin. Ohjaamoiden tulisi huomioida tämä tiedottamisen ja markkinoinnin suunnitelmissa.

Ohjaamo-toimintaa tulisi kehittää paikallisesti nuorten kanssa, sillä he ovat palvelunkäyttäjiä. Työmme myötä nousseet kehittämis ehdotukset ovat täysin relevantteja jatkokehittämisen kannalta. Nuorten osallisuuden tukemiseen kannattaa tulevaisuudessa panostaa. Osallisuus voi olla hyvin pieniluontoista nuorelle. Päätäjä saattaa ajatella osallisuuden käsitteenä hyvinkin laajaksi ja isoksi asiaksi. Nuorelle se saattaa olla oman ryhmän ohjausta tai siihen osallistumista. Ohjaamo-toimintaa ja muutakin nuorisotyötä tehdään nuori edellä, ja sen tulisi näkyä kaikessa toiminnassa.

Ohjaamo-toiminta paikkana on monialainen ja nuorten tarpeet ovat laaja-alaisia. Ohjauksen tulisi saada nuoresta kiinni. Tällä tarkoitamme kopin ottamista nuoresta ja hänen tarpeistaan. Nuorten tarpeet ovat yksilöllisiä eikä niitä voida yleistää. Ohjaamo-toiminnan kehittämisen tarpeet tulevat olemaan tuen ja ohjauksen haasteissa. Miten Ohjaamo-toiminta takaa tarpeellisen tuen ja ponnahdus alustan nuoren itsenäistymisen haasteille?

LÄHTEET

Aaltonen, Sanna, Berg, Päivi, Ikäheimo, Salla 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Helsinki. PDF-dokumentti. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>. Päivitetty: 2015 Luettu: 4.11.2015

Aaltola, Juhani, Valli, Raine. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä.

Ahonen, Hannamari 2015. Satakunnan Kansa. Nuorisotakuu toi nuorten ohjaamot ja etsivätyö. 26.11.2015, 14–15.

Elinikäisen oppimisen ja nuorisotakuun tavoitteet 2014–2016 Etelä-Savossa. WWW-kuva. <https://peda.net/hankkeet/eejn/eojnt22e>. Päivitetty: Ei päivitystietoa. Luettu: 7.10.2015.

Elinkeino-, Liikenne - ja Ympäristökeskus. Tehtävät ja toiminta Etelä-Savo. WWW-julkaisu. https://www.ely-keskus.fi/web/ely/ely-etela-savo-tehtavat-ja-toiminta#.VhUB_mOz6VI. Päivitetty: 9.3.2015. Luettu: 7.10.2015.

Era, Taina (toim.) Osallisuus- Oikeutta vai pakkoa? PDF-dokumentti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2013. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1. Päivitetty: 2013. Luettu: 11.11.2015.

Etelä-Savon Ohjaamot. <https://peda.net/hankkeet/eejn/ohjaamot/eo>. Päivitetty: 2015. Luettu: 11.12.2015.

Euroopan Unionin Nuorisostrategia 2015.

From, Kristine, Koppinen, Marja-Leena 2012. Menossa mukana. Tukea tarvitsevan lapsen ja nuoren toiminnallinen osallistuminen. Juva.

Heinonen, Sirkka-Liisa 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa. Analyysi ja tulkinta lastentarhaopettajan pedagogisesta toiminnasta varhaiskasvatuksen draaman opetuksessa. Tampere.

Herranen, Jatta, Lundbom, Pia 2011. Sosiaalinen vahvistaminen kokemuksina ja käytänteinä. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Jyväskylä.

Hipp, Tiia, Palsanen, Kati 2014. Lasten osallistumisen etiikka- lapset ja nuoret palveluiden kehittäjinä. Kymmen periaatetta. WWW-dokumentti http://www.lskl.fi/files/2536/Lasten_osallistumisen_etiikka.pdf. Päivitetty: 27.8.2014 Luettu: 18.11.2015.

Horelli, Liisa 1994. Lasten näköinen elinympäristö. Kokemuksia yhdyskuntasuunnittelun, ympäristökasvatuksen ja ehkäisevän sosiaalipolitiikan välisestä yhteistyöstä Kiiten Rantalan ala-asteella. Helsinki. Painatuskeskus Oy.

Huhtinen, Ulla. Osallisuus-oman paikan löytäminen. PDF-dokumentti. <https://www.innokyla.fi/documents/443648/cb78ea6b-1ea3-456c-a925-d50a5b7d23e6>. Päivitetty: 19.8.2014. Luettu: 11.12.2015.

Ikonen, Jonne, Sopanen, Paula 2014. ”On kahvit ja pullat, ja ei oo niin virallista” Sosiaalinen vaikuttavuus Nuorten tuki- hankkeen Ohjaamossa nuoren silmin. Opinnäytetyö. Humanistinen Ammattikorkeakoulu.

Jämsén, Arja, Pyykkönen, Anne 2014. OSallisuuden Jäljillä. PDF-dokumentti. <http://setlementti-fi-bin.directo.fi/@Bin/890f95a0124da6496976e70b72656312/1446631924/application/pdf/503574/oSallisuuden-j%C3%A4ljill%C3%A4-verkkoversio-pakattuna-16052014.pdf>. Päivitetty:2014. Luettu: 4.11.2015

Kiilakoski, Tomi 2012. Nuorten osallisuuden edistäminen. Nuorisotutkimusverkosto. <http://oulu.ouka.fi/seutu/Tukeva2/Oulun%20seudun%20LNPO/Kuuluuko%20aani,%20kuuntelentilaisuus%20171012/Tomi%20Kiilakoski%20171012.pdf>. Päivitetty: 20.10.2012 Luettu: 9.12.2015

Kohtaamo-hanke esittäytyy. Ohjaamojen tuki ja verkko-ohjauksen kehittäminen 2015. Jyväskylä. WWW-julkaisu. http://www.peda.net/img/portal/3137857/Kohtaamo_esitely_syksy2015.pdf?cs=1442890233. Päivitetty: 2015 Luettu: 3.11.2015

Kurki, Leena 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere. Vastapaino.

Lasten ja nuorten säätiö. Toimintasuunnitelma 2016. <http://www.nuori.fi/wp-content/uploads/2015/10/Toimintasuunnitelma-2016-FINAL-20151013.pdf>. Päivitetty: 26.10.2015 Luettu: 7.12.2015

Lapsen oikeuksien julistus 1989. Unicef. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/>. Päivitetty: Ei päivitys tietoja. Luettu: 3.4.2016.

Lindberg, Erja. 2016. Luentomateriaali. Kuntaliitto. Ohjaamo-päivät. Vantaa.

Marjatta, Karkkulainen 2011. Siivet selkään, draamankengät jalkaan- Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Tallinna.

Naukkarinen, Nina, Peiponen, Emmi 2015. Hyvinvointia Draamasta. Nuorten kokemukset Mikkelin Olkkarin Teatteri Idea-ryhmästä. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Nuorisolaki 72/2006. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>. Päivitetty: 27.1.2006 Luettu:3.4.2016

Miettinen, Sonja, Pöyry, Sanna-Mari 2015. Vainulla Etelä-Savossa. Vaikeimmin työllistyvät nuoret palvelujärjestelmässä – selvitys. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/88421/URNISBN9789515884992.pdf?sequence=3>. Päivitetty: 16.3.2015 Luettu: 19.11.2015

Miettinen, Sonja. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ohjaamojen tuki- Monipuolisia matkalan kynnyksen palveluita nuorille. <http://www.mamk.fi/ohjaamo>. Päivitetty: 2015. Luettu: 11.12.2015.

Myllyniemi, Sami (toim.) 2014. Ihmisenarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Juvenes Print 2015.

Myrskylä, Pekka 2012. HUKASSA – Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? <http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2012/02/Syrjailyminen.pdf>. Päivitetty: 1.2.2012 Luettu: 1.12.2015

Nuorisotakuu 2015. Työ- ja elinkeinoministeriö. http://www.nuorisotakuu.fi/nuorisotakuu/tietoa_takuusta. Ei päivitystietoa. Luettu: 21.9.2015

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuohjelma 2012-2015. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/Kehittamissuohjelma_2012-2015/. Päivitetty: Ei päivitystietoja. Luettu: 11.12.2015.

Pakkala, Arja, Saukkonen, Sakari, Savonmäki, Pasi 2014. Kohti Ohjaamoja. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu/ Ammatillinen opettajakorkeakoulu. PDF-dokumentti. http://www.peda.net/img/portal/3089857/Kohti_ohjaamoja_raportti.pdf?cs=1415861747. Päivitetty: 3.2–31.10.2014 Luettu: 21.9.2015

Percy-Smith, Barry, Thomas, Nigel 2010. A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from Theory and Practice. USA.

Po1nt.fi. Nuorten portaali. WWW-esite. <http://www.po1nt.fi/fi/sivustot/mikkelinolkkari/ryhmat/>. Päivitetty: Ei päivitystietoja Luettu: 4.11.2015

Räty, Kimmo 2011. Elämyspedagoginen ohjaus. Ajatuksia kokemuksellisesta oppimisesta. Kopijyvä Oy. Tampere.

Siivonen, Katariina, Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annika 2011. Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44. Helsinki. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf>. Päivitetty: 2011 Luettu: 22.9.2015.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Helsinki. WWW-dokumentti. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125920/URN_ISBN_978-952-00-3578-5.pdf?sequence=1 Päivitetty: 26.04.2015 Luettu: 21.09.2015

Sutela, Hanna. Erityistä draamaa. Devising. WWW-julkaisu <https://draamakouluissa.wordpress.com/tag/devising/>. Päivitetty: 18.04.2015. Luettu: 18.11.2015

Suomen Riskienhallintayhdistys ry. 2012-2016. SWOT-analyysi. <http://www.pk-rh.fi/index.php?page=swot>. Luettu: 4.2.2016 Päivitetty: 2012-2016

Syöpäjärjestöt, työkalupakki.net <http://www.tyokalupakki.net/pages/index.php?id=83&pid=10>. Päivitetty: Ei päivitystietoja Luettu: 11.12.2015

Taipale, Tanja 2005. Osallistavat menetelmät. Tuki ja virikeaineisto. Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Osallisuus. <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus#Mit%C3%A4%20tarkoitetaan?>. Päivitetty: 7.12.2015. Luettu: 11.12.2015.

Toikko, Timo, Rantanen, Teemu. 2009. Käyttäjä- ja toimijalähtöinen kehittäminen. Ammattikorkeakoulujen verkkojulkaisu. <http://uasjournal.fi/index.php/osaaja/artiräty-cle/viewFile/1115/966>. Päivitetty: 2009. Luettu:8.3.2016.

Toivakainen, Tuija. Ohjaamot nappaavat nuoren. Etelä-Savon ELY-keskus. https://www.ely-keskus.fi/web/ely/-/ohjaamot-nappaavat-nuoren-etela-savon-ely-keskus-#.Vmp8_mNT_FM. Päivitetty:19.10.2015. Luettu: 11.12.2015.

Tuominen, Suvi 2016. Sosiaalinen media nuorten elämässä. Ohjaamo-päivät. file:///C:/Users/Janina/AppData/Local/Temp/Temp1_Ohjaamo-paivat_17.3.2016.zip/Tuominen_Opaivat%201732016.pdf. Päivitetty: 17.3.2016. Luettu: 17.3.2016.

Turja, Leena 2011. Lapset Osallisina – Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Tampere WWW-dokumentti. <http://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>. Päivitetty:5/2011 Luettu:12.10.2015

Vahala, Hanna-Maria. 2003. Elämän kevät. Luovuuden kautta kasvuun. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Vehkalahti, Reetta 2006. Leikkivä Teatteri. Helsinki.

Ventola, Marjo-Riitta, Renlund, Micke 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisu Sarja B. Oppimateriaalit 5.

Teemahaastattelurunko

Tutkimuskysymys: Henkilökunnan kokemukset Mikkelin Olkkarin Ohjaamo-toiminnasta?

Mikkelin Olkkari: Mikkelin Olkkari on kaupungin sosiaali- ja nuorisopalveluiden hallinnoima kohtaamispaikka. Olkkarissa tarjotaan tukea ja osallisuutta sekä ohjausta ja neuvontaa kaikille 13–29-vuotiaille nuorille ja tarvittaessa heidän läheisilleen. Olkkari toiminta on vakinaistettu hankerahoituksen päätyttyä vuoden 2014 lopussa. Paikka toimii kotina etsivälle nuorisotyölle, 13–19-vuotiaille päihde- ja mielenterveys palveluille, henkilökohtaiselle ohjaukselle ja tukipalveluille, ”Koppari-työlle” sekä siellä toimii myös lastensuojelun tuki- ja jälkihuolto

Ohjaamo-toiminta: Ohjaamo-toiminnan tarkoituksena on edesauttaa nuorisotakuun toteutumista. Toiminnan kohderyhmänä on kaikki alle 30-vuotiaat, nivelvaiheessa olevat nuoret sekä aikuiset. Toiminnan tarkoituksena on neuvoa ja ohjata, sekä tukea koulutautumista ja työllistymistä. Palvelun tarkoitus on myös tukea nuoren elämänhallintaa, oman opiskelu alan löytämistä, urasuunnittelua sekä vahvistaa ja kehittää sosiaalisia taitoja. Ohjaamo-toiminta rakentuu monialaisesta ohjauksesta

Johdattelevat kysymykset

Nimi

Koulutus

Ammattinimike

Työvuodet Mikkelin Olkkarissa

Ohjaamo-toiminta

Mitä Ohjaamo-toiminta toi Mikkelin Olkkariin?

Kerro Ohjaamo-toiminnasta omin sanoin?

Näkykö Ohjaamo-toiminta jokapäiväisessä työssäsi?

Miten itse koet Ohjaamo-toiminnan?

Teemahaastattelurunko

Mikkelin Olkkari ennen Ohjaamo

Kerro Mikkelin Olkkarin toiminnasta ennen Ohjaamo-toiminnan tuloa?

Minkälaista toimintaa Olkkarissa järjestettiin ennen Ohjaamo?

Ovatko työnkuvat muuttuneet Ohjaamo-toiminnan myötä?

Millä tavoin?

Näkykö Ohjaamo-toiminta positiivisesti nuorten kävijämäärään?

Onko kävijämäärä konkreettisesti muuttunut?

Miten Ohjaamo-toiminta näkyy työssäsi?

Kuvaile toiminnan erilaisia vaikutuksia?

Minkälaisia uusia tapoja toiminnan kautta on syntynyt?

Kerro Ohjaamo-toiminnan positiivisista tai negatiivisista vaikutuksista työhösi?

Tulevaisuuden visio Ohjaamo-toiminnasta Mikkelin Olkkarissa

Miten kehittäisit Ohjaamo-toimintaa?

Minkä toiminnan haluat muuttuvan?

Missä näet Ohjaamo-toiminnan vuonna 2020?

Yleisesti

Mitä toivoisit Ohjaamo-toiminnalta?

Mitä muuta haluaisit kertoa Ohjaamo-toiminnasta?

Työpajasuunnitelma

Jokaisen työpajan alussa esittelemme itsemme, opinnäytetyömme ja sen tavoitteet. Tämän jälkeen kerromme työpajan kulusta, innostamme osallistujia ja avaamme Ohjaamo-toimintaa käsitteenä. Kysymme kaikilta osallistujilta luvan kuvata työpajaprosessin edistymistä, sekä valmiiden tuotosten dokumentoimista. Jokaisen työpajan jälkeen toteutamme palautekyselyn koskien nuorten osallisuuden tunteesta. Palautekysely auttaa meitä opinnäytetyömme tavoitteen arvioimisessa. Käsittelemme tätä lisää Tulokset- kappaleessa. Työpajoissamme haluamme luoda rennon ja keskusteleavan ilmapiirin. Tarjoamme jokaisen työpajan alussa osallistujille kahvia ja teetä sekä pientä purtavaa.

Ensimmäinen ryhmänä toimii Mikkelin Olkkarin TATU-ryhmä ja heidän kanssaan menetelmänä käytämme mukautettua tulevaisuudenverstasta. Haluaisimme työpajamme osallistuvan noin kahdeksan henkilöä.

- Alkulämmittely palloleikki/aurionkukka askartelu, herätellään luottamusta ja tutustutaan toisiimme
- Kerromme tulevaisuuden verstaasta ja kuinka etenemme
- Ryhmäläiset jaetaan pareihin
- Parit miettivät kukin yhden ongelman Ohjaamo-toiminnasta
- Syntyy 4 ongelmaa, joista valitaan äänestämällä kaksi
- Ryhmä jaetaan kahteen neljän hengen ryhmään, ryhmillä eri ongelmat
- Ryhmä työskentelee yhdessä ratkaistakseen ongelman
- Jokainen osallistuja tuottaa oman taideteoksen ryhmänsä ongelman ratkaisun pohjalta (canvastaulut)
- Teos voi olla kuvista rakennettu aikajana, piirros, sanoja käyttämällä, niin että kukaan ei tuntisi oloaan epämiellyttäväksi

Kaikkien osallistujien taideteokset asetetaan lopuksi seinälle, taide-näyttelyn tavoin, jolloin käymme vielä yhdessä keskustelua esille nousseista ongelmista ja tarpeista sekä ryhmän jäsenten ehdottamista ratkaisuista taideteoksen avulla.

Toisessa työpajassa osallistujina toimivat Mikkelin Olkkarin alle 24-vuotiaat nuoret ja nuorisovaltuuston jäsenet. Osallistujamäärän toivomme olevan noin 15 henkilöä.

Työpajasuunnitelma

Tässä ryhmässä käytämme devising-menetelmää, jossa nuoret pääsevät tuottamaan kehittämisehdotuksia näytelmän kautta.

Alkulämmittelyä ohjaamme evoluutiopiirin, jossa osallistujat hyödyntävät fyysistä ja verbaalista ilmaisua

- Kerromme devising-menetelmästä ja sen etenemisestä
- Jaamme ryhmän kahteen osaan ja annamme aikaa noin 15min keskustella Ohjaamo-toiminnan puutteista
- Ryhmän esiin nostamista puutteista tai muista ajatuksista molemmat koostavat pienoisenäytelmän
- Annamme ryhmille noin 30min aikaa valmistaa kohtauksen/tarinan, josta löytyy selkeä alku, keskikohta ja loppu
- Ohjaajina emme puutu toteutukseen tai ohjaukseen, vaan annamme ryhmän toimia itsenäisesti
- Lopuksi ryhmät esittävät oman tuotoksen kaikille, jonka jälkeen keskustelemme esiin nousseista teemoista

Nuorten osallisuus - kysely

Kyselylomakkeen on tarkoitus toimia pohjana opinnäytetyömme tavoitteen saavuttamisen mittaamisessa.

Ikä?

Sukupuoli?

Mies

Nainen

Muu

Olen

Opiskelija

Työssä käyvä

Työtön

Muu:

Tiedätkö, mitä Ohjaamo-toiminnalla tarkoitetaan?

Kyllä

En

Jos vastasit edelliseen kysymykseen kyllä, perustele vastauksesi:

Oletko Ohjaamo-toiminnan palveluiden piirissä?

Kyllä

En

Koitko osallistuvasi Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen työpajan kautta?

Kyllä

En

Perustele vastauksesi:

Saitko esitettyä omat näkökulmasi Ohjaamo-toiminnan kehittämiseen?

Kyllä

En

Perustele vastauksesi:

Koitko osallisuuden tunnetta työpajan aikana?

Kyllä

En

Miten osallisuuden tunne vahvistui/heikkeni toiminnan myötä?

Mitä osallisuus sinulle tarkoittaa?